

## LIBER QUADRAGESIMUS SECUNDUS.

q. 76 f. 268

## I.

R DE RE IUDICATA ET DE EFFECTU SENTENTIARUM ET EPSA  
DE INTERLOCUTIONIBUS R

- 1** MODESTINUS libro septimo pandectarum. Res iudicata dicitur, [B. 9, 3, 1. Ep. 16, 69 sch. E] quae finem controversiarum pronuntiatione iudicis accipit: quod uel condemnatione uel <sup>6</sup> absolutione contingit.
- 2** UPIANUS libro sexto ad edictum. Qui pro tribunali cognoscit, non semper [B. 9, 3, 2 E] tempus iudicati seruat, sed nonnumquam artat, nonnumquam prorogat pro causae qualitate et quantitate uel personarum obsequio uel contumacia. sed perraro intra statutum tempus <sup>10</sup> sententiae exequentur, ueluti si alimenta constituantur uel minori uiginti quinque annis subuenitur.
- 3** PAULUS libro septimo decimo ad edictum. Qui damnare potest, is absoluendi [B. 9, 3, 3 E] quoque potestatem habet.
- 4** UPIANUS libro quinquagensimo octauo ad edictum. Si se non optulit procurator, iudicati actio in eum denegabitur et in dominum dabitur: si se optulit, in ipsum dabitur. optulisse autem se liti uidetur non is, qui in rem suam procurator datus sit: nam hic alia ratione recusare iudicati actionem non potest, quis hic non in alienam, sed <sup>14</sup> in suam rem procurator factus est. Tutor quoque uel curator in ea condicione sunt, ut non debeant uideri se liti optulisse, idcircoque debet denegari in eos iudicati actio. Actor <sup>20</sup> in municipum potest rem iudicatam recusare: in municipes enim iudicati actio dabitur. Ait Praetor: 'condemnatus ut pecuniam soluat'. a iudicato ergo hoc exigitur, ut pecuniam soluat. quid ergo, si soluere quidem paratus non sit, satisfacere autem paratus sit, quid dicimus? et ait Labeo debuisse hoc quoque adici 'neque eo nomine satisfaciatur': fieri enim posse, ut idoneum expromissorem habeat. sed ratio pecuniae exigendae haec fuit, quod <sup>25</sup> moluerit praetor obligationes ex obligationibus fieri: idcirco ait 'ut pecunia soluatur'. ex magna tamen et idonea causa accedendum erit ad Labeonis sententiam. Si ex connivente litigantium cautum sit post rem iudicatam ei, cui quis condemnatus est, euenerit, ut <sup>30</sup> hic et retendatur<sup>1</sup>, si modo nouatio intercessit: ceterum si non nouandi causa id factum est, manebit ordo executionis. sed et si pignora accepta sint uel fideiussores in rem iudicatam, consequens erit dicere non cessare executionem, quippe cum accesserit aliquid rei indicatae, non sit a re iudicata recessum. idem obseruandum est in eo, cuius procurator condemnatus est. Si quis condemnatus sit, ut intra certos dies soluat, unde ei F(XYMOC)

<sup>1</sup> ut hinc ne teneatur?

6 condemnatio'ne' F<sup>2</sup> 9 ortat F<sup>1</sup> 15 libro om. F<sup>1</sup> 17 se'u' liti F<sup>4</sup> 18 non 'a' in F<sup>2</sup> 19 procurator bis F<sup>1</sup> 20 debeant] uideantur F<sup>1</sup> | idcircoqu'a e F<sup>1</sup> 22 a iudicato ergo hoc exigitur ut pecuniam soluat om. F<sup>1</sup> 23 sit' quid F<sup>2</sup> 25 pecunis'e' F<sup>2</sup> 26 ex obligationi'bus F<sup>1</sup> 28 post rem] per eum

F<sup>1</sup> | ut hic et retendatur] F, ut hic et (et om. MOC) recedatur XYMOC: Graecos non puto aliter legisse uertentes: ei κατὰ σύμφωνον λάθοι ἀσφάλειαν ο νικήσας ... οὐκ ἀργεῖ ή ἀπαιτητική τῆς καταδίκης· ei δὲ κατὰ δωρέαν, ἀργεῖ B (Anon.) 31 ex'e'secutionem F<sup>1</sup> 32 sit] F<sup>1</sup>, est F<sup>2</sup> | obseruandam F<sup>2</sup>

tempus iudicati actionis computamus, utrum ex quo sententia prolata est an uero ex eo, ex quo dies statutus praeteriit? sed si quidem minorem diem statuerit iudex tempore legitimo, repletur ex lege, quod sententiae iudicis deest: sin autem ampliorem numerum dierum sua definitione iudex amplexus est, computabitur reo et legitimum tempus et quod supra id iudex praestitit. Condemnatum accipere debemus eum, qui rite condemnatus est, ut sententia ualeat: ceterum si aliqua ratione sententia nullius momenti sit, dicendum est condemnationis uerbum non tenere. Soluisse accipere debemus non tantum eum, qui soluit, uerum omnem omnino, qui ea obligatione liberatus est, quae ex causa iudicati descendit. Celsus scribit, si noxali condemnatus eum seruum, in quo usus fructus alienus est, noxae dedisti, posse tecum adhuc agi iudicati: sed si usus fructus interierit, liberari ait.

5 ULPIANUS libro quinquagensimo nono ad edictum. Ait praetor: 'cuius l de ea [B. 9, 3, 5] re iurisdictio est'. melius scripsisset: 'cuius de ea re notio est': etenim notionis nomen etiam ad eos pertineret, qui iurisdictionem non habent, sed habent de quanis alia causa 1 notionem. Si index aliquem sic condemnet, ut, quod habet ex testamento uel codicillis Maeuii, restitueret Titio, sic accipendum est, quasi quantitatem nominavit, quae testamento 1 uel codicillis relicta est. sed et si fideicommissum sine scriptura pronuntiatum<sup>1</sup>, idem erit probandum.

6 IDEM libro sexagessimo sexto ad edictum. Miles, qui sub armata [D. 1. 18 h. t. B. 9, 3, 6] militia stipendia meruit, condemnatus etenus, qua<sup>2</sup> facere potest, cogitur soluere. (D)

1 Decem aut noxae dedere condemnatus iudicati in decem tene- [BS. 42, 1, 20 sch. 6. 60, 5, 1 sch. 5] tur: facultatem enim noxae dedenda ex lege accipit. at is, qui stipulatus est decem [BS] aut noxae dedere, non potest decem petere, quia in stipulatione singula per se uenient ea, quae singula separatim stipulari possumus: at iudicium solius noxae deditiois nullum est, sed pecuniariam condemnationem sequitur. et ideo iudicati decem agitur, his enim 2 solis condemnatur: noxae deditio in solutione est, quae e lege tribuitur. Qui [Ep. 16, 69] iudicati bona auctoritate sua distraxit, furti actione et ui bonorum raptorum ei tenetur. (Ep.)

3 Iudicati actio perpetua est et rei persecutionem continet: item heredi et in heredem competit.

7 GAIUS libro ad edictum praetoris urbani tituto de re [B. 9, 3, 7. Ep. 14, 65 sch. 16] iudicata. Intra dies constitutos, quamuis iudicati agi non possit, multis tamen modis iudicatum liberari posse hodie non dubitatur, quia constitutorum dierum spatium pro iudicato, se non contra iudicatum per legem constitutum est.

8 PAULUS libro quinto ad Plantium. Si homo ex stipulatu petitus post item [B. 9, 3, 8] contestatam decesserit, absolutionem non faciendam et fructuum rationem habendam placet.

9 POMPONIUS libro quinto ex Plautio. Furioso sententia a iudice uel ab arbitro [B. 9, 3, 9] dici non potest.

10 MARCELLUS libro secundo digestorum. Qui, cum se pro patre familiis fingeret, mutuam pecuniam accepit et exheres a patre uel emancipatus sit, quamuis facere non possit, debet condemnari.

11 CELSUS libro quinto digestorum. Si kalendis fieri aliquid stipulatus sum, [B. 9, 3, 11] nempe quandcumque post kalendas accepto iudicio tanti tamen aestimanda lis est, quanti interfuit mea kalendis id fieri: ex eo enim tempore quidque aestimatur, quod nouissime solui poterit<sup>3</sup>.

12 MARCELLUS libro quarto digestorum. In depositi uel commodati iudicio, [B. 9, 3, 12] quamquam dolo aduersarii res absit, condemnato succurri solet, ut ei actionibus suis dominus cedat.

F(XYMOC)

<sup>1</sup> pronuntiat datum?    <sup>2</sup> quatenus l. gem.

<sup>3</sup> quo nouissime solui potuit (edd.)?

1 actiones F<sup>2</sup> 2 praeterint F<sup>1</sup> 3 reple'a'-  
tur F<sup>2</sup> | sentiae F<sup>1</sup> 4 dierum 'in' sua defi-  
nitio[n]e<sup>1</sup> F<sup>2</sup> 11 ulpianus] F<sup>1</sup>, idem F<sup>2</sup>  
14 si c' F<sup>2</sup> 16 sed et si seq.] τὸ ἀγρό καὶ  
ἐπὶ ἀγράφου ληγάτου B 23 eaque F<sup>1</sup> | dedi-  
ctione is F<sup>2</sup> 26 bona sua' auctoritate sua F<sup>2</sup> |

actione'm' F<sup>2</sup> 28 spatium uacuum reliqui  
proper 23, 3, 54 30 constituturum F<sup>2</sup>  
32 stipulatu's F<sup>2</sup> 33 absolutione'm' F<sup>2</sup>  
36 qui se cum se F<sup>2</sup> 39 quinto 'tertio' dige-  
storum F<sup>2</sup> 40 a'u'cepto F<sup>2</sup> 41 quidque]  
quidquid F<sup>2</sup> 44 condemnato's succurri F<sup>2</sup>

- 3 CELSUS libro sexto digestorum. Si quis ab alio decem, ab alio satisdari stipulatus est, a estimandum erit, quantum stipulatoris intersit satisdari, idque aut tantundem erit aut minus aut interdum etiam nihil: neque enim uani timoris ulla aestimatio est. uerum sorte soluta nullum iam pretium aestimationis est, aut quantum ex sorte fuerit solutum, tantundem ex aestimatione concedet. Si quis promiserit prohibere se, ut aliquid damnum stipulator patiatur, et faciat ne quod ex ea re damnum ita habeatur, facit quod promisit: si minus, quia non facit quod promisit, in pecuniam numeratam condemnatur, sicut enenit in omnibus faciendi obligationibus.
- 4 IDEM libro uicensimo quinto digestorum. Quod iussit uetuitne praetor, contrario imperio tollere et remittere licet: de sententiis contra.
- 5 ULPIANUS libro tertio de officio consulis. A diuo Pio rescriptum est magistratibus populi Rojmani, ut iudicum a se datorum uel arbitrorum sententiam exsequantur hi qui eos dederunt. Sententiam Romae dictam etiam in prouinciis posse praesides, si hoc iussi fuerint, ad finem persequi imperator noster cum patre rescripsit. In uenditione itaque pignorum captorum facienda primo quidem res mobiles et animales pignori capi inuenient, mox distrahi: quarum pretium si sufficerit, bene est. si non sufficerit, etiam soli pignora capi iubent et distrahi. quod si nulla mouentia sint, a pignoribus soli initium faciunt: sic denique interloqui solent, si mouentia non sint, ut soli quoque capiantur: nam a pignoribus soli initium faciendum non est. quod si nec quae soli sunt sufficient uel nulla sint soli pignora, tunc peruenietur etiam ad iura. exsequuntur itaque rem iudicatam praesides isto modo. Si pignora, quae capta sunt, emptorem non inueniant, rescriptum est ab imperatore nostro et diuo patre eius, ut addicantur ipsi, cui quis condemnatus est, addicantur autem utique ea quantitate quae debetur. nam si creditor maluerit pignora in creditum possidere isque esse contentus, rescriptum est non posse eum quod amplius sibi debetur petere, quia uelut pacto transegisse de credito uidetur, qui contentus fuit pignora possidere, nec posse eum in quantitatatem certam pignora tenere et superfluum petere. Si rerum, quae pignoris iure captae sunt, controuersia fiat, constitutum est ab imperatore nostro ipso, qui rem iudicatam exsequuntur, cognoscere debere de proprietate: et si cognoverint eius fuisse qui condemnatus est, rem iudicatam exsequuntur. sed sciendum est summatim eos cognoscere debere nec sententiam eorum posse debitori praeiudicare, si forte hi dimittendam eam rem putauerint, quasi eius sit, qui controuersiam mouit, non eius, cuius nomine capta est: nec eum, cui restituta est, statim habere per sententiam debere, si forte iure ordinario cooperit ab eo res peti. sic enenit, ut omnibus integris tantum capioni res iudicata proficiat. sed illud debet dici, ubi controuersia est de pignore, id dimitti debere et capi aliud, si quod est sine controuersia. Quod si res sit pignerata, quae pignori capta est, uidendum est, an sic distrahi possit, ut dimisso creditore superfluum in causam iudicati conuertatur. et quamquam non cogatur creditor rem, quam pignori accepit, distrahere: tamen in iudicati execuptione seruatur, ut, si emptorem inuenierit res

F(XYMO)

2 stipulatoris] stipulatur *F*<sup>1</sup> 5 a estimatione<sup>m</sup> *F*<sup>1</sup> | ut] *FY'M*, ne *XOC*, ant *Y'* 6 stipulatur patietur *F*<sup>1</sup> | neque ex ea re damnum stipulatur patietur et faciat h'ita habeatur *F*<sup>2</sup> (*ubi debuit opinor prior uncinulus collocari ante* stipulatur, *ut male repetita* stipulatur patietur et faciat tota tollerentur), ne quod (neque *X*) ex ea re damnum stipulatori habeatur (habeatur *inter alia om.* *Y'*) *FXYM*, ne quod ex ea re damnum stipulator paciatur *O*, ne quod ex ea re damnum stipulator habeat *C*: εἰ ὄμολογίσω κωλύειν ζημιώθηναι σε, εἰ μὲν κωλύσω, ἐπλήρωσα τὸ ὄμολογόθέν· εἰ δὲ μή, εἰς χρήματα κατακρίνομαι *B* (*Anon.*) 7 si minus... promisit del. *F*<sup>2</sup> 8 faciendo's obl. *F*<sup>2</sup> 9 iussit iussus *F*: κελεύει ἡ κωλύει *B* et *Epit.* |

netueta's *F*<sup>2</sup> 10 tollere et remittere] tollere et repeterere *F*<sup>2</sup>: ἡ συγχωρεῖν (= remittere) καὶ περιαιρεῖν (= tollere) *Epit.*, ἀνατρέπειν *B* | de sententiis *F* 11 ulpianus] idem *F*<sup>2</sup> | magistratib'ns *F*<sup>2</sup>: ἀρχων δοῦλος δικαστὴν τὴν φύφον ἀγάπου ἐκβιβαζέτω *B* (*Anon.*) 12 ne*l* *F*<sup>2</sup> | exsequantur hi qui eos dederunt sententiam om. *F*<sup>2</sup> 13 posse 'per' praesides *F*<sup>2</sup> 14 iussum *F*<sup>2</sup> 15 res mobiles et animales] *Hal.* cum *B*: τὰ κινητὰ καὶ τὰ ἔμψυχα, res mobiles animales *FXYMO* 16 uene *F* (*em. f*) 17 iube'n't *F*<sup>2</sup> | initiat *F*<sup>2</sup> 24 est] esse *F*<sup>2</sup> 25 de credito] *F*, decreto *X'Y'MC*, de cetero *X'Y'O* 27 capta'e' *F*<sup>2</sup> 28 propri'a'e'tate *F*<sup>2</sup> 31 hi] in *F*<sup>2</sup> | putauerunt *F*<sup>2</sup> 34 sed] sed et *F*<sup>2</sup> 38 execuptionem *F*

quae capta est, qui dimisso priore creditore superfluum soluere sit paratus, admittenda sit huius quoque rei distractio. nec uidetur deterior condicio creditoris fieri suum conse-  
 6 cuturi nec prius ius pignoris dimissuri, quam si ei fuerit satisfactum. Si post addictum  
 pignus aliqua controuersia emptori moueatur, an sit cognitio eiusdem iudicis, qui senten-  
 tiam exsecutus fuerit, uidendum est. et cum semel emptio perfecta sit eiusque qui com-  
 parauit periculum uertatur, non puto locum esse cognitioni: certe posteaquam inductus  
 est emptor in possessionem, nonne cessabunt partes eorundem iudicum? idemque et si  
 7 ipsi, cui quis iudicatus est, res fuerit addicta. Sed si emptor, cui pignora sunt addicta  
 exsequente iudice, pretium non soluat, utrum aduersus emptorem porriger manus debeant  
 idem indices, qui sententiam exsequuntur, uidendum est. et non puto eos ultra procedere:  
 ceterum longe res abibit. quid enim dicemus? condemnabunt emptorem et sic exsequuntur  
 aduersus eum sententiam, an statim pro iudicato habebunt? et quid si neget se emisse  
 aut exsoluisse contendat? melius igitur erit, si non se interponant, maxime cum nec habeat  
 actionem aduersus eum is, cui iudicatum fieri desideratur. nec iniuria adficietur: oportet  
 enim res captas pignori et distractas praesenti pecunia distrahi, non sic, ut post tempus  
 pecunia soluatur. certe si se interponant, hactenus debebunt interuenire, ut ipsam rem  
 8 addictam capiant et distrahanter, quasi nondum uinculo pignoris liberatam. Sic quoque  
 iudices exsequuntur iudicatum, ut nomina iure pignoris capiant, si nihil aliud sit quod  
 9 capi possit: posse enim nomen iure pignoris capi imperator noster rescripsit. Sed utrum  
 confessum nomen tantum capi possit an etiam si neget quis se debere, uideamus. et magis  
 est, ut id dumtaxat capiatur, quod confitetur: ceterum si negetur, aequissimum erit discedi  
 a nomine, nisi forte quis exemplum secutus corporalium pignerum ultra processerit dixerit  
 que ipsos debere iudices de nomine cognoscere, ut cognoscunt de proprietate: sed contra  
 10 rescriptum est. Item quid dicemus? utrum ipsi iudices conuenient nomen exigentque id  
 quod debetur et in causam iudicati conuertent, an uero uident nomen, ut pignora corpo-  
 ralia solent? et necesse est, ut quod eis facilius uideatur ad rem exsequendam, hoc fa-  
 ciant. Sed et si pecunia penes argentarios sit, aequo capi solet. hoc amplius et si penes  
 alium quem, destinata tamen ei, qui condemnatus est, solet pignoris iure capi et conuerti  
 12 in causam iudicati. Praeterea pecuniam quoque depositam nomine condemnati uel in ar-  
 cam reclusam solent capere, ut iudicato satisfiat. hoc amplius et si pupillaris pecunia in  
 arcam reposita sit ad praediorum comparationem, et citra permissum praetoris ab eo, qui  
 exsequitur iudicatum, solet capi et in causam iudicati conuerti.

16 UPLANUS libro sexagensimo tertio ad edictum. Sunt qui in [B. 9, 3, 16. BS. 12, 1, 61 sch. 5] id quod facere possunt conueniuntur, id est non deducto aere alieno. et quidem sunt hi  
 fere. qui pro socio conueniuntur (socium autem omnium bonorum accipendum est): item s.  
 parentes:

17 IDEM libro decimo ad edictum. patronus patrona liberique eorum et parentes: [B. 9, 3, 17] item maritus de dote in id quod facere potest conueniuntur:

18 IDEM libro sexagensimo sexto ad edictum. item miles, qui sub [D. 1. 6 pr. h. t. B. 9, 3, 18] armata militia stipendia meruit, condemnatus eatenus, quatenuis facere potest, cogitur  
 soluere.

19 PAULUS libro sexto ad Plautium. Inter eos, quibus ex ea- [B. 9, 3, 19. BS. 18, 5, 10 sch. 59] dem causa debetur, occupantis melior condicio est nec deducitur, quod eiusdem condicione hominibus debetur, sicuti fit in de peculio actione: nam et hic occupantis melior est

*F(XYMO)*

---

1 qu'a'e F<sup>2</sup> 3 pignori's' F<sup>2</sup> | satisdatum F<sup>2</sup> pri'a'etate F<sup>2</sup> 24 qui'd' F<sup>2</sup> | exigentqui'a'e F<sup>2</sup>  
 4 aliqu'i'a F<sup>2</sup> | eiusdem co' indicis F<sup>2</sup> 6 uer- 25 causa F<sup>2</sup> 27 argenterius F<sup>2</sup> | sole'n't F<sup>2</sup>  
 tatur] F<sup>2</sup>, uersatur F<sup>2</sup> 10 proc'u'edere F<sup>2</sup> 28 destinata'm' tamen F<sup>2</sup> 31 reposita'm' sit F<sup>2</sup>  
 11 abibit] habauit F<sup>2</sup> 12 pro] prae F<sup>2</sup> 33 ulpianus] F<sup>2</sup>, idem F<sup>2</sup> | qui'd' in F<sup>2</sup>  
 15 praesentis' pec. F<sup>2</sup> 16 interponat hac 37 item F<sup>2</sup> 39 item om. D. L gem. 40 sti-  
 tempus deb. F<sup>2</sup> 17 non'dum' F<sup>2</sup> 20 se] pendia'm' meruit F<sup>2</sup> | quatenuis] qua D. L gem.  
 seu F<sup>2</sup> 22 pigner'a'um F<sup>2</sup> | ultra process- 42 codem F<sup>2</sup> 43 mel'ior F<sup>2</sup>

causa sed et si cum patre patrono agetur, non est deducendum aes alienum, maxime quod eiusdem condicioneis personis debebitur, ut liberis libertis. Is quoque, [D. 50, 17, 173 pr. qui ex causa donationis conuenit, in quantum facere potest condemnatur et [Ep. 17, 6 quidem is solus deducto aere alieno: et inter eos, quibus ex simili causa pecunia debetur, occupantis potior erit causa. immo nec totum quod habet extorquendum ei puto: sed et 5 ipsius ratio habenda est, ne egeat.

MODESTINUS libro secundo differentiarum. Non tantum doris nomine maritus [B. 9, 8, 20 E<sup>10</sup>] in quantum facere possit condemnatur, sed ex aliis quoque contractibus ab uxore iudicio conuentus in quantum facere potest, condemnandus est ex diuini Pii constitutione. quod et in persona mulieris aqua lance seruari aequitatis suggestit ratio.

PAULUS libro sexto ad Plautium. Sicut autem cum marito agitur, ita et cum [B. 9, 8, 21 E<sup>11</sup>] socero, ut non ultra facultates damnetur. an si cum socero ex promissione doris agatur, in id quod facere potest, damnandus sit? quod et id<sup>1</sup> aequum esse uideatur: sed alio iure f. 265 uitimur, ut et Neratius scribit. 14

POMPONIUS libro uicensimo primo ad Quintum Mucium. Sed hoc ita acci- [B. 9, 8, 22 E<sup>12</sup>] plendum est, si a socero dos ex promissione petatur soluto matrimonio: uerum si manente matrimonio dos ab eo petatur, succurrendum utique est, ut ne maioria summae con- demnetur, quam quantum facere potest. Quod autem de sociis dictum [BS. 12, 1, 66 sch. 3] est, ut et hi in quantum facere possint condemnantur, causa cognita se facturum praetor edicit. causae cognitio autem in hoc erit, ut neganti se socium esse aut ex doli clausula 20 obligato non succurratur.

PAULUS libro sexto ad Plautium. Si cum procuratore mariti de [B. 9, 8, 23. BS. 8, 2, 51 E<sup>13</sup>] dote actum fuerit, si quidem uino marito condemnatio fiet, in quantum facere potest fiet damnatio (nam et defensor mariti in id, quod ille facere potest, damnatur), mortuo uero marito in solidum. 25

POMPONIUS libro quarto ex Plautio. Et si fideiussor acceptus sit rei uel [B. 9, 8, 24 E<sup>14</sup>] actionis, non proderit, si persona, pro qua fideiussit, in quantum facere potest, condemnanda est. Si maritus soluendo non fuerit, licet ipsi marito prosit, quod facere non possit (id enim personae mariti praestatur), heredi eius hoc non prodest. 29

PAULUS libro sexagessimo ad edictum. Sciendum est heredes earum perso- [B. 9, 8, 25 E<sup>15</sup>] narum non in id, quod facere possunt, sed in integrum teneri.

URPLANUS libro septuagensimo septimo ad edictum. Si conuenerit [B. 9, 8, 26. BS. 12, 2, 21 E<sup>16</sup>] inter litigatores, quid pronuntietur, non ab re erit iudicem huiusmodi sententiam proferre.

MODESTINUS libro primo responsorum. Praeses prouinciae usuras usurarum [B. 9, 8, 27 E<sup>17</sup>] condemnauit contra leges et sacras constitutiones ideoque Lucius Titius contra prolatam sententiam iniustam praesidis appellauit: quaero, cum non secundum legem Titius prolocasset, an exigi possit pecunia secundum condemnationem. Modestinus respondit, si sententiae certa quantitas continetur, nihil proponi, cur iudicati agi non possit.

IDEIUM libro duodecimo responsorum. Duo indices dati diuersas sententias [B. 9, 8, 28 E<sup>18</sup>] dederunt. Modestinus respondit utramque sententiam in pendentri esse, donec competens 40 index unam earum confirmauerit.

IDEIUM libro septimo pandectarum. Tempus, quod datur iudicato, etiam here- [B. 9, 8, 29 E<sup>19</sup>] dibus eius ceterisque qui in locum eius succedunt tribuitur (uidelicet quod ex tempore deest), quia causae magis quam personae beneficium praestituitur.

F(XYMO)

<sup>1</sup> et id] itidem?

1 aes] est F<sup>1</sup> 2 libertis'que' is F<sup>2</sup> 6 ipsi'us' F<sup>2</sup>, ipsarum D. 4. gem.: γίνεται γάρ καὶ αὔτοῦ λόγος B 11 se pūmo'xto F<sup>1</sup> 14 'ut et F<sup>2</sup> 16 promissionis F<sup>1</sup> 17 h'abeo F<sup>2</sup> 19 pos- s'nt F<sup>2</sup> 24 damnatio ... potest om. F<sup>2</sup> 25 in solidum F<sup>2</sup> 26 plautum F<sup>1</sup> | rei uel] uel rei F<sup>1</sup> 27 si] F<sup>1</sup>, et si F<sup>2</sup> 30 earum] farum F<sup>1</sup> 33 p'r'onuntietur F<sup>2</sup> | non'hab'e're F<sup>2</sup> 35 et om. F<sup>1</sup> 36 legem instituit' titius F<sup>2</sup>, legem hic titius F<sup>2</sup>: (τάν) μή ἐκκλινεῖ B 40 in] im F<sup>1</sup> 41 eorum F<sup>1</sup> 42 indicati F<sup>1</sup> 43 qu' in F<sup>2</sup>

- 30 POMPONIUS libro septimo uariarum lectionum. Cum ex causa donationis pro- [B. 9, 8, 30] *E*  
missa pecunia est, si dubium sit, an ea res eo usque donatoris facultates exaurire possit,  
ut uix quicquam ei in bonis relictum sit, actio in id quod facere possit danda est, ita ut  
et ipsi donatori aliquid sufficiens relinquatur. quod maxime inter liberos et parentes ob-  
seruandum est.
- 31 CALLISTRATUS libro secundo cognitionum. Debitoribus non tan- [B. 9, 8, 31. Ep. 17, 8 not.] *E*  
tum potentibus dies ad soluendum dandi sunt, sed et prorogandi, si res exigat: si qui  
tamen per contumaciam magis, quam quia non possint explicare pecuniam, differant solu-  
tionem, pignoribus captis compellendi sunt ad satisfaciendum ex forma, quam Cassio pro-  
consuli diuus Pius in haec uerba rescripsit: 'His, qui fatebuntur debere aut ex re indicata 10  
'necessere habebunt reddere, tempus ad soluendum detur, quod sufficere pro facultate cuiusque  
'uidebitur: eorum, qui intra diem uel ab initio datum uel ex ea<sup>1</sup> causa poetea prorogatum  
'sibi non reddiderint, pignora capi<sup>2</sup> eaque, si intra duos menses non soluerint, uendantur:  
'si quid || ex pretiis supersit, reddatur ei, cuius pignora uendita erant'. f. 262.  
32 IDEM libro tertio cognitionum. Cum prolati constitutionibus contra eas pro- [B. 9, 8, 32] *E*  
nuntiat iudex, eo quod non existimat causam, de qua iudicat, per eas iuuari, non uidetur 16  
contra constitutiones sententiam dedisse. ideoque ab eiusmodi sententia appellandum est:  
alioquin rei iudicatae stabitur.
- 33 IDEM libro quinto cognitionum. Diuus Hadrianus, aditus per libellum a Julio [B. 9, 8, 33] *E*  
Tarentino et indicate eo falsis testimoniis, conspiratione aduersariorum testibus pecunia 20  
corruptis, religionem iudicis circumuentam esse, in integrum causam restituendam in haec  
uerba rescripsit: 'Exemplum libelli dati mihi a Julio Tarentino mitti tibi iussi: tu, si tibi  
'probauerit conspiratione aduersariorum et testibus pecunia corruptis oppressum se, et rem  
'seuera uindica et, si qua a iudice tam malo exemplo circumscripto iudicata sunt, in inte-  
'grum restitue'. 25
- 34 LICINNIUS RUFINUS libro tertio decimo regularum. Si uictum uel stratum [B. 9, 8, 34] *E*  
inferri quis iudicato non patiatur, utilis in eum poenalis actio danda est uel, ut quidam  
putant, iniuriarum cum eo agi poterit.
- 35 PAPIRIUS IUSTUS constitutionum libro secundo. Imperatores Antoninus et [B. 9, 8, 35] *E*  
Uerus rescriperunt, quamquam sub obtenu nouorum instrumentorum restitui negotia minime 30  
oporteat, tamen in negotio publico ex causa permittere se huiusmodi instrumentis uti.
- 36 PAULUS libro septimo decimo ad edictum. Pomponius libro trigensimo septimo [B. 9, 8, 36] *E\**  
ad edictum scribit, si uni ex pluribus iudicibus de liberali causa cognoscenti de re non  
liqueat, ceteri autem consentiant, si is iurauerit sibi non liqueare, eo quiescente ceteros, qui  
consentiant, sententiam proferre, quia, et si dissentire, plurium sententia optineret. 35
- 37 MARCELLUS libro tertio digestorum. Tunc autem uniuersi iudices intelleguntur [B. 9, 8, 37] *E\**  
iudicare, cum omnes adsunt.
- 38 PAULUS libro septimo decimo ad edictum. Inter pares numero iudices si [B. 9, 8, 38] *E\**  
dissonae sententiae proferantur, in liberalibus quidem causis, secundum quod a diuo Pio  
constitutum est, pro libertate statutum optinet, in aliis autem causis pro reo. quod et in 40  
1 iudiciis publicis optinere oportet. Si diuersis summis condemnent iudices, minimam spectan-  
dam esse Iulianus scribit.
- 39 CELSUS libro tertio digestorum. Duo ex tribus iudicibus uno ab- [B. 9, 8, 39. BS. 7, 2, 18] *Ef\**  
sente iudicare non possunt, quippe omnes iudicare iussi sunt. sed si adeit et contra sentiat,  
statur duorum sententiae: quid enim minus uerum est omnes iudicasse? 45

*F(XYMOG)*<sup>1</sup> ea del.    <sup>2</sup> capiantur (*edd.*)?

8 different *F*<sup>a</sup> 11 facultate'm' cuiusque *F*<sup>b</sup>  
12 intra] contra *F*<sup>c</sup> 15 tertio 'de' cognitione  
num *F*<sup>d</sup> 16 de] ideo *F*<sup>e</sup> 19 quinto 'de'  
cognitionum *F*<sup>f</sup> | a *om.* *F*<sup>g</sup> 20 et iudicante *F*<sup>h</sup>  
22 tu's' si *F*<sup>i</sup> 24 exemplum *F*<sup>j</sup> | circum-

scriptio *F*<sup>k</sup>, circoscriptio *F*<sup>l</sup> 25 restitue're li-  
cinnius || licinnius *F*<sup>m</sup> 29 secundo] seccendo *F*  
33 de re] dare *F*<sup>n</sup> 35 disse'd'ntiret *F*<sup>o</sup> |  
sententiam *F* 38 numera iudice si *F*<sup>p</sup> 39 in]  
in de *F* | quod a *om.* *F*<sup>q</sup> 44 iudicari iussi *F*<sup>r</sup>

PAPINIANUS libro decimo responsorum. Commodis praemiorum, quae propter B. 9, 3, 40 P coronas sacras praestantur, condemnato placuit interdici et eam pecuniam iure pignoris in causam indicati capi.

PAULUS libro quarto decimo quaestionum. Nasennius<sup>1</sup> Apollinaris: si te do- B. 9, 3, 41 P naturum mihi delegauero creditori meo, an in solidum conueniendus sis? et si in solidum <sup>5</sup> conueniendus, an diuersum putas, si non creditor meo, sed ei, cui donare uolebam, te deleganero? et quid de eo, qui pro muliere, cui donare uolebat, marito eius dotem promiserit? respondit: nulla creditor exceptione summoueretur, licet is, qui ei delegatus est, poterit uti aduersus eum, cuius nomine promisit: cui similis est maritus, maxime si constante matrimonio petat. et sicut heres donatoris in solidum condemnatur et ipse fide- <sup>10</sup> iussor, quem in donando adhibuit, ita et<sup>2</sup> ei, cui non donauit, in solidum condemnatur. Fundum quis donauit: si non restituat, ut quiuis possessor damnandus est: si autem fundum restituit, fructuum <sup>15</sup> nomine, si non eos consumpeit, in solidum condemnandus est: f. 26 f. 12, 1, 61 sch. 14 potuit enim non periclitari, si statim restituisse: si dolo desit possi- BS. 12, 1, 61 sch. 14 P dere, in litem iurabitur et tanti sequetur condemnatio. In solidum condemnatus do- (BS) 15 nator actione indicati, nisi in quantum facere potest, non tenetur beneficio constitutionis.

IDEM libro tertio responsorum. Paulus respondit rescindere quidem sententiam B. 9, 3, 42 P suam praecedentem praetorem non posse, reliqua autem, quae ad consequentiam quidem iam statutorum pertinent, priori tamen sententiae desunt, circa condemnandum reum uel abeolnendum debere supplere, scilicet eodem die. 20

IDEM libro sexto decimo responsorum. Paulus respondit eos, qui una sen- B. 9, 3, 43 P tentia in unam quantitatem condemnati sunt, pro portione uirili ex causa iudicati conueniri, et si ex sententia aduersus tres dicta Titius portionem sibi competentem exsoluit, ex persona ceterorum ex eadem sententia conueniri eum non posse. 24

SCAUOLA libro quinto responsorum. Ex contractu paterno actum est cum B. 9, 3, 44 P pupilla tutele auctore et condemnata est: postea tutores abstinuerunt eam bonis paternis et ita bona defuncti ad substitutum uel ad coheredes peruenierunt: quaeritur, an hi ex causa iudicati teneantur. rescrispit<sup>3</sup> dandam in eos actionem, nisi culpa tutorum pupilla condemnata est. 29

PAULUS libro primo sententiarum. Acta apud se habita, si partes consen- B. 9, 3, 45 P tiant et index hoc permiserit, potest iubere ea die circumduci, nisi uel negotium uel lis terminata est. De amplianda uel minuenda poena damnatorum post sententiam dictam sine principali auctoritate nihil est statuendum. Contra indefensos minores tutorem uel curatorem non habentes nulla sententia proferenda est. 34

HERMOGENIANUS libro secundo iuris epitomarum. Actorum uerba emendare B. 9, 3, 46 P tenore sententiae perseverante non est prohibitum.

PAULUS libro quinto sententiarum. De unoquoque negotio praesentibus B. 9, 3, 47 P omnibus, quos causa contingit, iudicari oportet: aliter enim iudicatum tantum inter praesentes tenet. Qui apud fiscum causam defendere saepius conuenti<sup>4</sup> neglexerint, rebus iudicatis subiciendi sunt. quod eo appetet, si saepe conuenti praesentiam suam facere noluerint. 40

TRYPHONINUS libro secundo disputationum. Decreta a praetoribus Latine interponi P debent.

PAULUS libro secundo manualium. Et exheredatum uel eum, qui se paterna B. 9, 3, 48 P hereditate abstinuit, nec ex ipsius contractu nisi<sup>5</sup> id quod facere potest condemnandum. P(XYMOC)

Nasennius (cf. tamén 3, 5, 34, 27, 1, 33, 35, 2, 22)? <sup>2</sup> et fideiussor, quem in donando diuibuit, ita et ipse? <sup>3</sup> respondit (edd.)?

<sup>1</sup> et eam] etiam F<sup>2</sup> 4 quartio F<sup>2</sup> 5 si] si <sup>2</sup> et fideiussor, quem in donando  
<sup>2</sup> F<sup>2</sup> 6 creditori 'sui' meo F<sup>2</sup> 7 d'e' eo <sup>3</sup> saepius conuenti del. <sup>4</sup> in ins. (edd.)  
<sup>3</sup> cui<sup>1</sup> F<sup>2</sup> | uolebat] XYO cum B: ει τις λαρού-  
<sup>4</sup> ενος γυναικί γάπει αγγής προίκα ἐπερωτηθεῖ,  
<sup>5</sup> uolebam FM (superscr. uel bat), uolebam uel  
<sup>6</sup> uolebat C 8 summuoueretur F<sup>2</sup> 11 d'a-o-

nando F<sup>2</sup> 16 iudicatum F<sup>2</sup> 18 reliqu'i a F<sup>2</sup>  
<sup>7</sup> 19 re'u'm F<sup>2</sup> 22 condemnatus F<sup>2</sup> 23 sent-  
<sup>8</sup> entia e' adu. F<sup>2</sup> | titi'ns F<sup>2</sup> 27 uel adeo he-  
<sup>9</sup> redes F<sup>2</sup> 28 dandam F<sup>2</sup> 30 consentia'n't F<sup>2</sup>  
<sup>10</sup> 33 minorem tutores F<sup>2</sup> 43 paterna'm' here-  
<sup>11</sup> ditate F<sup>2</sup>

- quemadmodum autem facere posse credatur, uidendum est, utrum deducto omni aere alieno, ut is, qui ex donatione conuenitur, an ut maritus et patronus nullo deducto aere alieno. et indubitate iuris est ad similitudinem uiri et patroni eum detrahendum<sup>1</sup>: pinguus enim donatori succurrere debemus quam ei, qui uerum debitum persoluere compellitur, 4
- 50 TRYPHONINUS libro duodecimo disputationum. ne liberalitate sua inops fieri [B. 9, 3, 48] P pericitetur.
- 51 PAULUS libro secundo manualium. Si quis dolo fecerit, ut bona eius ueni- [B. 9, 3, 49] P rent, in solidum tenetur. Si quis creditorem missum in possessionem rei seruandae causa non admiserit, si uendor praestiterit creditori, quanti eius interfuerit, quae sit est an debitor liberetur. et puto improbum esse eum, qui uelit iterum consequi quod accepit. 10
- 52 || TRYPHONINUS libro duodecimo disputationum. Si rerum amotarum cum uiro [B. 9, 3, 50] P agatur, quamquam uideatur ea quoque actio praecedentis societatis uitiae causam habuisse, in solidum condemnari debet, quoniam ex male contractu<sup>2</sup> et delicto oritur.
- 53 HERMOGENIANUS libro primo iuris epitomarum.. Contumacia eorum, qui ius dicenti non P 1 obtemperant, litis damno coercetur. Contumax est, qui tribus edictis propositis uel uno 15 pro tribus, quod uulgo peremptorium appellatur, litteris euocatus praesentiam sui facere 2 contemnet. Poenam contumacis non patitur, quem aduersa ualeudo uel maioris causae 3 occupatio defendit. Contumaces non uidentur, nisi qui, cum oboediire deberent, non obse- 19 quuntur, id est qui ad iurisdictionem eius, cui negant obsequi, pertinent.
- 54 PAULUS libro primo sententiarum. Contra pupillum indefensum eumque, qui [B. 9, 3, 51] P rei publicae causa abest, uel minorem uiginti quinque annis propositum peremptorium nihil 1 momenti habet. Is, qui ad maius auditorium uocatus est, si litem inchoatam deseruit, contumax non uidentur.
- 55 ULPIANUS libro quinquagesimo primo ad Sabinum. Iudex posteaquam semel [B. 9, 3, 52] S sententiam dixit, postea iudex esse desinit: et hoc iure utimur, ut iudex, qui semel uel 22 pluris uel minoris condemnauit, amplius corrigere sententiam suam non possit: semel enim male seu bene officio functus est.
- 56 IDEM libro uicensimo septimo ad edictum. Post rem indicatam uel iureiurando [B. 9, 3, 53] S decisam uel confessionem in iure factam nihil quaeritur post orationem diui Marci, quia<sup>4</sup> in iure confessi pro iudicatis habentur.
- 57 IDEM libro secundo disputationum. Quidam consulebat, an ualeret sententia [B. 9, 3, 54] S a minore uiginti quinque annis iudice data. et aequissimum est tueri sententiam ab eo dictam, nisi minor decem et octo annis sit. certe si magistratum minor gerit, dicendum est iurisdictionem eius non improbari. et si forte ex consensu iudex minor datus sit scientibus his, qui in eum conseantiebant, rectissime dicitur ualere sententiam. proinde si minor 25 praetor, si consul ius dixerit sententiam protulerit, ualebit: princeps enim, qui ei magistratum dedit, omnia gerere decrevit.

*F(XYMOC)*

<sup>1</sup> detrudendum? <sup>2</sup> ex male facto? <sup>3</sup> ternisue ins. (Noodt: cf. Paul. 5, 5, 7)? <sup>4</sup> quia post orationem diui Marci (cf. D. 42, 2, 6, 2)?

1 autem facere 'posset (em. potest) con-  
demnandum' posse F<sup>1</sup> 3 eum detrahendum]  
FY, eum conueniendum XOC, eum con-  
demnandum M 4 succurri F<sup>1</sup> 7 ueni-  
re'nt F<sup>2</sup> 9 si (etsi F<sup>2</sup>) uendor praestiterit  
(praesteriterit F<sup>2</sup>) creditori seq.] quasi pro  
uendor esse emptor, sic uertunt Graeci: τὸν  
πεμφθέντα εἰς νομῆν τῶν ἔμών μή δεξάμενος  
ἐπώλιντα ταῦτα· εἰ δὲ ἀγοραστής πληρώσει τὸ  
διαφέρον, ἐλεγθερύμαι B (Anon.). miki uerba  
uidentur sic explicanda esse: rei seruandas  
causa missum negue admisum a debitore credi-  
torem postea ab altero creditore in eiusdem rei  
possessionem missu, cum is eam rem uenderet,

abstulisse quanti sua interesset, id est ipsum  
debitum expensasque, itaque debitorem liberatum  
esse cum ipso debito sum obligatione penali  
orta ex edicto ne uis fiat ei qui in possessio-  
nem missu sit 12 soci'a etatis F<sup>2</sup> 13 male  
contractu] FY, male contractu XY<sup>2</sup>MOC  
16 uulgo F<sup>1</sup> | euocatur F<sup>1</sup> | sui's F<sup>2</sup> 18 oboe-  
dire] obedire F<sup>2</sup>, coheredi F<sup>2</sup> 19 e'uins F<sup>2</sup>  
23 non uidentur] notuideri F<sup>1</sup> 25 qui que F<sup>2</sup>  
27 seu] seo F<sup>2</sup> 28 indicatam 'uel' F<sup>2</sup>: μετὰ  
υῆφον ἡ ὄρκου δόσιν ἡ συγκατάθεσιν B 32 est  
'non' tueri F<sup>2</sup> 33 desem F<sup>2</sup> | annis] amuis F<sup>2</sup>  
36 si] F<sup>2</sup>, uel F<sup>2</sup>

- 58 IDEM libro septimo disputationum. Si, cum nulla sententia praecessasset, [B.9, 3, 55] S  
capta sunt et distracta pignora, possunt reuocari.
- 59 IDEM libro quarto de omnibus tribunalibus. In summa sufficiet, si expres- [B.9, 3, 56] S  
serit index summam in sententia soluque iusserit uel praestari uel quo alio uerbo hoc  
1 significauerit. Amplius est rescriptum, etsi in sententia non sit summa adiecta, si tamen 5  
is qui petit summam expresserit et index ait: 'solue, quod petitum est' uel 'quantum pe-  
2 titum est', ualere sententiam. Qui sortis quidem condemnationem faciunt, de usuris antem  
ita pronuntiant 'usurae si quae competit' uel 'quae competit, ut praestentur', non recte  
pronuntiant: debent enim de usuris quoque cognoscere et certam facere condemnationem.  
3 Si quis ex edicto peremptorio post mortem sit condemnatus, non ualeat sententia, quia 10  
morte rei peremptorium soluitur. ideoque, ut in re integra, de causa notio praestabitur  
et quod optimum patuerit<sup>1</sup>, statuetur.
- 4 JULIANUS libro quinto digestorum. Quaesitum est, cum alter ex litigatoribus [B.9, 3, 57] S  
febricitans discessisset et index absente eo pronuntiasset, an iure uideretur pronuntiasse.  
respondit: morbus sonticus etiam inuitis litigatoribus ac iudice diem differt. sonticus 15  
autem existimandus est, qui cuiusque rei agendae impedimento est. litiganti porro quid  
magis impedimento est, quam motus corporis contra naturam, quem febrem appellant?  
igitur si rei iudicandae tempore alter ex litigatoribus febrem habuit, res non uidetur iudi- f. 267  
cata. potest tamen dici esse aliquam et febrium differentiam: nam si quis sanus alias ac  
robustus tempore iudicandi leuissima febre correptus fuerit, aut si quis tam ueterem quar- 20  
tanam habeat, ut in ea omnibus negotiis superesse soleat, poterit dici morbum sonticum  
non habere.
- 1 IDEM libro quadragensimo quinto digestorum. In iudicati actione non prius [B.9, 3, 58] S  
ratio haberi debet eius, cui prior<sup>2</sup> reus condemnatus fuerit. 24
- 2 ALFENUS UARES libro sexto digestorum a Paulo epitomatorum. [B.9, 3, 59. BS. 7, 2, 20] S  
Cum quaerebatur, index, si perperam iudicasset, an posset eodem die iterum iudicare, re-  
spondit non posse.
- 3 MACER libro secundo de appellationibus. Saepe constitutum est res inter [B.9, 3, 60] S  
alios iudicatas aliis non praeiudicare. quod tamen quandam distinctionem habet: nam sen-  
tentia inter alios dicta aliis quibusdam etiam scientibus obest, quibusdam uero, etiamsi 30  
contra ipsos iudicatum sit, nihil nocet<sup>3</sup>. nam scientibus nihil praeiudicat, ueluti si ex duo-  
bus heredibus debitoris alter condemnatur: nam alteri integra defensio est, etiamsi cum  
coherede suo agi scierit. item si ex duobus petitoribus alter uictus adquieuerit, alterius  
petitioni<sup>4</sup> non praeiudicatur: idque ita rescriptum est. scientibus sententia, quae inter alios  
data est, obest, cum quis de ea re, cuius actio uel defensio primum sibi competit, se- 35  
quentem agere patiatur, ueluti si creditor experiri passus sit debitorem de proprietate  
pignoris, aut maritus sacerum uel uxorem de proprietate rei in dote acceptae, aut pos-  
seisor uenditorem de proprietate rei emptae: et haec ita ex multis constitutionibus intel-  
legenda sunt. cur autem his quidem scientia nocet, superioribus uero non nocet, illa ratio  
est, quod qui scit coheredem suum agere, prohibere eum, quo minus ut uelit propria 40  
actione uel defensione utatur, non potest: is uero, qui priorem dominum defendere causam  
*F(XYMO)*

<sup>1</sup> paruerit (*Hofmann*)?      <sup>2</sup> priori (ó προνικής *B*)?      <sup>3</sup> nam sententia inter alios dicta  
scientibus, etiamsi contra ipso iudicatum sit nihil, quibusdam obest, quibusdam uero nihil  
nocet (*similiter Heraldus*)?      <sup>4</sup> appellationi?

1 L 58 om. *F*<sup>2</sup> 3 summa] *F*<sup>1</sup>, sentus *F*<sup>2</sup>  
4 soluqu'a'e *F*<sup>2</sup> | uerba *F*<sup>1</sup> 8 competit  
'ut' praestentur *F*<sup>2</sup> 9 facere't' condemn. *F*<sup>4</sup>  
11 peremptori'um *F*<sup>2</sup> | praestauitur *F*<sup>1</sup>  
15 mor'ti'bus *F*<sup>2</sup> | inuitus *F*<sup>2</sup> 19 et] ex *F*<sup>1</sup>  
20 quatarnam *F*<sup>2</sup> 23 non prius] quasi ab-  
esse] non, uertunt *Græci*: προτιμάται ó προ-  
nικής *B* 25 alphenus *F* | uarus om. *F*<sup>2</sup>  
30 obest] non obest *Y*<sup>a</sup> 33 ex duobus pe-

titoribus alter] εἰς τῶν δύο νομέων *B* 34 est  
'si' scientibus *F*<sup>2</sup> 35 obest q'cum *F*<sup>2</sup> | se-  
quentem] *Y*<sup>a</sup>*C*, sequenti *XY*<sup>a</sup>*M*, sequente *O*  
36 si creditor experiri passus sit debitorem  
(debitorem passus sit *O*)] *FXO*<sup>a</sup>*C cum B*: εἰ  
χρεώστης περὶ ων ἐπεχγρασεν ... δικάζεται, si  
debitor experiri passus sit creditorem *YMO*<sup>4</sup> |  
propri'a estate *F*<sup>2</sup> 37 propri'a estate *F*<sup>2</sup> 38 pro-  
prietare *F*<sup>2</sup>

patitur, ideo propter scientiam praescriptione rei quamvis inter alios iudicatae summouetur, quia ex voluntate eius de iure, quod ex persona agentis habuit, iudicatum est. nam et si libertus meus me interueniente seruus uel libertus alterius iudicetur, mihi praeiudicatur. diuersa causa est, si fundum a te Titius petierit, quem ego quoque, sed non ex persona Titii ad me pertinere dico: nam quamvis contra Titiū me sciente iudicatum sit, nullum tamen praeiudicium patior, quia neque ex eo iure, quo Titius uictus est, vindico, neque potui Titio intercedere, quo minus iure suo utatur, sicuti et de coherede supra diximus.

- 64 SCAEUOLA libro uicensimo quinto digestorum. Ne- [Scaeu. I. V resp. D. 49, 1, 24 pr. B. 9, 3, 61 A gotiorum gestorum condemnatus appellavit et diu negotium tractum est: quaesitum est appellatione eius iniusta pronuntiata, an, quo tardius iudicatum sit, usurae pecuniae in con- 10 demnatum deductae<sup>1</sup> medii temporis debeantur. respondit secundum ea quae proponentur<sup>2</sup> dandam utilem actionem.

## II.

## R DE CONFESSIS R

ES

- 1 PAULUS libro quinquagensimo sexto ad edictum. Confessus pro iudicato est, [B. 9, 4, 1 E qui<sup>3</sup> quodammodo sua sententia damnatur. 16
- 2 ULPIANUS libro quinquagensimo octavo ad edictum. Non fatetur qui [B. 9, 4, 2. Ep. 8, 6 E errat, nisi ius ignorauit.
- 3 PAULUS libro nono ad Plautium. Julianus ait confessum certum se debere [B. 9, 4, 3 E legatum omnimodo damnandum, etiam si in rerum natura non fuisse et si iam a natura 20 recessit, ita tamen, ut in asestimationem eius damnetur: quia confessus pro iudicato habetur.
- 4 IDEM libro quinto decimo ad Plautium. Si is, cum quo lege Aquilia agitur, [B. 9, 4, 4 E/ confessus est seruum occidisse, licet non occiderit, si tamen occisus sit homo, ex I con- 267 fesso tenetur. 25
- 5 ULPIANUS libro uicensimo septimo ad edictum. Qui Stichum debere se con- [B. 9, 4, 5 S fessus est, siue mortuus iam Stichus erat siue post litis contestationem decesserit, con- demandandus est.
- 6 ULPIANUS libro quinto de omnibus tribunalibus. Certum confessus pro iudi- [B. 9, 4, 6 S 1 cato erit, incertum non erit. Si quis incertum confiteatur uel corpus sit confessus Stichum 20 uel fundum dare se oportere<sup>4</sup>, urgueri debet, ut certum confiteatur: item eum<sup>5</sup>, qui rem 2 confessus est, ut certam quantitatem fateatur. Sed et si fundum uindicem meum esse 25 tuque confessus sis, perinde habeberis, atque si dominii mei fundum esse pronuntiatum esset. et si alia quacumque actione ciuili uel honoraria uel interdicto exhibitorio uel resti- 30 tutorio uel prohibitorio dum quis conuenitur, confiteatur, dici potest in his omnibus sub- sequi praetorem uoluntatem orationis diui Marci debere et omne omnino, quod quis con- fessus est, pro iudicato habere. dabitur igitur ex his actionibus, ex quibus dies datur ad 35 restituendam rem, confessu tempus ad restitutionem et, si non restituatur, lis aestimabitur.
- 8 Si quis absente aduersario confessus sit, uidendum, numquid non debeat pro iudicato ha- 40 beri, quia nec qui iurat de operis<sup>6</sup>, obligatur nec soleat quis absenti condemnari. certe 4 procuratorem, tutorem curatoremque praesentem esse sufficit. Sed an et ipsos procuratores 5 uel tutores uel curatores fateri sufficiat, uideamus: et non puto sufficere. In pupillo tutoris F(XYMOC)

<sup>1</sup> Scaeuola I. V responsorum. Negotiorum gestor uel tutor uel curator bona fide condemnati appellauerunt et diu negotium tractum est: quaesitum est, appellatione eorum iniusta pro- nuntiata, an, quia tardius iudicatum sit, usurae principalis pecuniae D. I. gem. <sup>2</sup> propo- nerentur D. I. gem. <sup>3</sup> quia (edd.)? <sup>4</sup> uel corpus sit confessus Stichum uel fundum dare se oportere del. <sup>5</sup> eum del. <sup>6</sup> absente patrono ins.

1 inter 'eo' alias F<sup>4</sup> 6 patior] fator F<sup>2</sup> | uin- F<sup>2</sup> | habeberis] habearis F<sup>2</sup> 38 aestima-  
dic'lo F<sup>4</sup> 14 confensis ind. F<sup>2</sup> 29 ulpianus] uitur F<sup>2</sup> 39 habere F  
F<sup>2</sup>, idem F<sup>2</sup> | quinto] u F<sup>2</sup> 33 confessu's'

- 6 7 auctoritatem exigimus. Minorem a confessione sua restituemus. Confessi utique post confessionem tempora quasi ex causa iudicati habebunt.
- 7 AFRICANUS libro quinto quaestionum. Cum fideicommissum peteretur, heres [B. 9, 4, 7] *S* confessus est debere: arbiter ad restituendum datus comperit nihil deberi: quae situm est, an possit absoluere. respondi posse interesse, qua ex causa nihil debeatur. nam si ob id, 5 quod nullum fideicommissum fuerit, non debere eum absoluere: si uero quia testator forte soluendo non erat aut quod heres omne solutum esse<sup>1</sup> apud praetorem dixerat et, cum controversia et computatio difficilior esset, arbiter datus fuerit, salvo officio eum absolvitur: has enim partes eius esse, ut, si in computatione nihil inueniatur, possit absoluere. sed et<sup>2</sup> ex superiori casu ad praetorem remittere debet, ut absoluatur. <sup>10</sup>
- 8 PAULUS libro quarto ad Sabinum. Non omnimodo confessus condemnari debet [B. 9, 4, 8] *S\** rei nomine, quae, an in rerum natura esset, incertum sit.

## III.

## R DE CESSIONE BONORUM R

ES

- 1 ULPIANUS libro septimo decimo ad edictum. Creditori, qui ob resti- [B. 9, 5, 1. Ep. 17, 81] *E* tutionem aedificiorum crediderit, priuilegium exigendi datur. <sup>16</sup>
- 2 IDEM libro uicensimo primo ad edictum. In personalibus actio- [B. 9, 5, 2. Ep. 17, 14. 81] *E* nibus qui postea quidem contraxerunt, uerum ut pecunia eorum ad priores creditores perueniat, in locum eorum succedunt.
- 3 IDEM libro quinquagensimo octauo ad edictum. Is, qui bonis cessit, [B. 9, 5, 3. Ep. 17, 9] *E* ante rerum uenditionem utique bonis suis non caret: quare si paratus fuerit se defendere, 21 bona eius non ueneunt.
- 4 IDEM libro quinquagensimo nono ad edictum. Is qui bonis cessit si quid postea [B. 9, 5, 4] *E* adquisierit, in quantum facere potest conuenitur. Sabinus et Cassius putabant [Ep. 17, 9] eum qui bonis cessit ne quidem ab aliis, quibus debet, posse inquietari. <sup>25</sup>
- 5 PAULUS libro quinquagensimo sexto ad edictum. Quem paenitent bonis cessisse, [B. 9, 5, 5] *E* potest defendendo se consequi, ne bona eius ueneant.
- 6 || ULPIANUS libro sexagensimo quarto ad edictum. Qui bonis suis cessit, si [B. 9, 5, 6] *E* f. 268 modicum aliquid post bona sua uendita adquisiuit, iterum bona eius non ueneunt. unde ergo modum hunc aestimabimus, utrum ex quantitate eius quod adquisitum est an uero so ex qualitate? et putem ex quantitate id aestimandum esse eius quod quae sit, dummodo illud sciamus, si quid misericordiae causa ei fuerit relictum, puta menstruum uel [Ep. 17, 9] annum alimentorum nomine, non oportere propter hoc bona eius iterato uenundari: nec enim frandanus est alimentis cottidianis. idem et si usus fructus ei sit concessus uel legatus, ex quo tantum percipitur, quantum ei alimentorum nomine satis est. <sup>35</sup>
- 7 MODESTINUS libro secundo pandectarum. Si debitoris bona uenierint, postulan- [B. 9, 5, 7] *E* tibus creditoribus permittitur rursum eiusdem debitoris bona distrahi, donec suum consequantur, si tales tamen facultates adquisitae sunt debitori, quibus praetor moueri possit.
- 8 ULPIANUS libro uicensimo sexto ad edictum. Qui cedit bonis, antequam debi- [B. 9, 5, 8] *S* tum adgnoscat, condemnatur uel in ius confiteatur, audiri non debet. <sup>40</sup>

F(XYMO)

<sup>1</sup> omne soluturum se (u. i.)? <sup>2</sup> et del.

1 'ε'ua *F* 5 an possit bis *F*? 6 absoluere si *F* 7 omne solutum esse] *idem Graeci*: ως καταβληθέντος (al. καταλειφθέντος) αγρού (τού ληπάτου) *B* 8 controversia litteram a delevit, mor (ut uidetur) restituit *F*? 10 debeat *F*? 12 nomine] homine *F*? | an ἐν *F*? 23 is] his *F*? 26 p'a'enitet *F*? 30 aestimamus *F*? 31 quantitatim' id *F*? 34 usu' fructus *F*? 38 poss'eit *F*? 39 ad

edictum om. *F* | qui (quie *F*) cedit seq.] τὸν θέλοντα ἑκτήναι, πρὶν ἐπίγνω τὸ χρέος ἡ καταρίθη ἡ καταθῆται, οὐδὲ ἀκούεσθαι *B* (*Anon.*), ubi καταθέσθαι quod est, non est in iure confiteri, sed potius soluere 40 adgnoscat *F*? | condemnatur uel] *F*, condemnatur uel *X*, condemnatur uel *YMC*, condemnatur uel *O* | a'u'diri *F*? | non debet] *FX'M'O*, debet *X'YO'C*, inc. *M*.

9 MARCIANUS libro quinto decimo institutionum. Bonis cedi non tantum in iure, [B.9, 5, 9]  
sed etiam extra ius potest. et sufficit et per nuntium uel per epistulam id declarari.

## III.

## R QUIBUS EX CAUSIS IN POSSESSIONEM EATUR R

- 1 UPIANUS libro duodecimo ad edictum. Tres fere causae sunt, ex quibus in [B.9, 6, 1] F possessionem<sup>1</sup> mitti solet: rei seruandae causa, item legatorum seruandorum gratia et uenitris nomine. damni enim infecti nomine si non caneatur, non in<sup>2</sup> uniuersorum nomine fit missio, sed rei tantum, de qua damnum timetur.
- 2 IDEM libro quinto ad edictum. Praetor ait: 'in bona eius, qui iudicio sistendi causa F 1 fideiussorem dedit, si neque potestatem sui faciet neque defendetur', iri iubebit. Potestatem autem sui non facit, qui id agit, ne aduersarius eius copiam sui habeat: ergo latitantis bona iubet possideri. Quid si non latitet, sed absens non defendatur? nonne uidetur potestatem sui non facere? Defendi autem uidetur, qui per absentiam suam in 4 nullo deteriore causam aduersari faciat. Haec uerba 'defenderetur' παρατάκως scripta sunt, ut neque sufficiat umquam defendisse, si non duret defensio, neque obicit, 'si nunc' offeratur.
- 3 IDEM libro quinquagensimo nono ad edictum. Apud Iulianum quaeritur, si [B.9, 6, 3] E communem rem cum Titio pater pupilli habuerit et communi diuidendo iudicio pupillus non defendatur nihilque erit, cuius nomine propter personam patris condemnatio fieri debat: utrum uenire bona patris oporteat an uero<sup>4</sup> rei seruandae causa possideantur. et ait Iulianus, si quidem pater aliquos fructus perceperit aut fecerit rem deteriorem, bona eius uenire possunt<sup>5</sup>: si uero nihil sit, propter quod patris bona ueneant, pupilli possideri. Marcellus autem notat perquam iniquum esse eum, qui nihil cum pupillo contraxit, expectare eius pubertatem. quae sententia habet rationem: ideoque cum contractus ex persona patris descendat, dicendum erit non esse exspectandam pupilli pubertatem. Contractum cum pupillo potest dici et si cum seruo eius contractum sit: competit enim aduersus eum de peculio actio. unde probandum est ex omnibus causis, ex quibus aduersus pupillum actio datur, hoc idem seruandum. et facilius erit hoc probandum in seruo, qui in rem domini uertit aut iusu eius<sup>6</sup> aut si institoria cum eo agi possit. Ego puto: et si cum tutor eius contractum est, ex qua causa actio in pupillum datur, magis est, ut edicto locus sit,<sup>10</sup> 10 quasi cum eo contractum sit. Si pupillus heres extiterit alicui exque ea causa legitima debat, uidendum est, an huic edicto locus sit: magisque est, ut Marcellus scribit, etiam pupilli posse bona possideri esseque in arbitrio hereditariorum creditorum, quid potius elegant: etenim uidetur impubes contrahere, cum adiit hereditatem.<sup>11</sup>
- 4 PAULUS libro quinquagensimo octauo ad edictum. Sed et is, qui miscuit se, [B.9, 6, 4] F contrahere uidetur.
- 5 UPIANUS libro quinquagensimo nono ad edictum. Haec autem locum habent, [B.9, 6, 5] E quotiens pupillus non defendatur a quocumque, siue a tutori uel curatore<sup>7</sup>, siue habeat tutorem pupillus siue non habeat: ceterum si existat aliquis, qui defendi sit paratus, cessabit rei seruandae causa posse. Non defendi pupillum constare debet liquereque praetori, ut sic permittat bonorum possessionem. hoc autem constare debet sic: euocandi F(XYMO)

<sup>1</sup> bonorum ins. (Krueger)   <sup>2</sup> in del. (edd.)   <sup>3</sup> defendetur?   <sup>4</sup> 'neque defendetur' (edd.)?  
<sup>5</sup> si defuit ins.   <sup>6</sup> pupilli ins.   <sup>7</sup> possunt del.   <sup>8</sup> aut iusu eius del. (cf. D. 15, 4, 1, 7)  
<sup>9</sup> siue a tutori uel curatore del.

5 fere] fore F<sup>1</sup> 8 timetur] tuetur F<sup>1</sup>: ἐξ οὐ τὴν ζημίαν φοβούμεθα B 11 sui non] non sui F<sup>1</sup> 12 latitanti's F<sup>1</sup> 13 'defendi F<sup>1</sup> 14 faciat F<sup>1</sup> 15 unquam F<sup>1</sup> 18 cum] eum F<sup>1</sup> 19 nihilqu'a'e F<sup>1</sup> 21 fec'erit F<sup>1</sup> 22 sit om. F<sup>1</sup> | partis F<sup>1</sup> 23 esse't eum F<sup>1</sup>

28 et] est F<sup>1</sup> 29 iusu 'dominus' eius F<sup>1</sup>: ἡ ὅταν κελεύσει τοῦ δεσπότου δούλος συνάλλητη μετά τινος B | institut'oria F<sup>1</sup> 38 τι' quocumque F<sup>1</sup> | curatore's F<sup>1</sup> 39 aliquid F<sup>1</sup>: qui's defendere F<sup>1</sup> 40 liquorequ'a'e prator's ut F<sup>1</sup>

sunt ad praetorem tutores pupilli, ut defendant: si autem non habet tutores, requirendi cognati uel adfines et si qui alii forte sunt, quos uerisimile est defensionem pupilli pupillae non omissuros uel propter necessitudinem uel propter caritatem uel qua alia ratione: liberti etiam si qui sunt idonei, euocandi exquirendaque defensio. si aut negent se defendere aut non negent, sed taceant, tunc praetor possessionem dabit, tamdiu scilicet, quoad non defendatur: si defendi cooperit pupillus uel pupilla, desinet possideri. idem est et in furioso.

2 Ait Praetor: 'si in pupillus in suam tutelam uenerit eaque pupilla uiripotens fuerit et recte defendetur: eos, qui bona possident, de possessione decedere iubebo'. Recte defendi quid sit, uideamus, utrum tantum copiam sui facere et ad suscipiendum iudicium paratum esse an uero et satisdare omnimodo. et quidem non solum ipsis se defendere uolentibus hoc 10 edictum scriptum est, sed in rem: et 'recte defendetur' hoc est uel a se uel ab alio quocumque. sed si alius defendat, erit necessaria satisdatio, si ipse, non puto necessariam satisdatioem. ergo oblati defensione deici poterit interdicto redditio.

6 PAULUS libro quinquagensimo septimo ad edictum. In possessionem mitti solet [B. 9, 6, 6] E 1 creditor et si sub condicione ei pecunia promissa sit. Cum dicitur: 'et eius, cuius bona 15 possessa sunt a creditoribus, ueneant, praeterquam pupilli et eius, qui rei publicae causa 2 'sine dolo malo afuit', intellegimus eius, qui dolo malo afuerit, posse uenire. Si ab hosti- bus quis captus sit, creditores eius in possessionem mittendi sunt, ut tamen non statim bonorum uenditio permittatur, sed interim bonis curator detur.

7 ULPIANUS libro quinquagensimo nono ad edictum. Fulcinius existi- [B. 9, 6, 7. Ep. 17, 15] E mat creditores rei seruandae causa missos in possessionem ex his rebus ali non debere. 1 Praetor ait: 'Qui fraudationis causa latitabit, si boni uiri arbitratu non defendetur, [Ep. 17, 8] 2 'eius bona possideri uendique iubebo'. Cum<sup>1</sup> hoc edictum locum habeat, non sufficit [(Ep.)] latitare, sed et necesse est fraudationis causa id fieri: neque quod fraudationis causa sine latitatione fit, satis est ad possessionem et uenditionem, sed oportet fraudationis causa 25 latitare. et est frequentissima haec causa possessionis: nam in usu latitantium bona pos- 3 sidentur. Si quis possederit bona alicuius quasi latitantis, qui non latitabat, et uendiderit, 4 consequens erit dicere uenditionem bonorum secutam nullius molimenti esse. Quid sit autem f. 269 latitare, uideamus. latitare est non, ut Cicero<sup>2</sup> definit, turpis occultatio sui: potest enim quis latitare non turpi<sup>3</sup> de causa, ueluti qui tyranni crudelitatem timet aut uim hostium aut 30 domesticas seditiones. Sed<sup>4</sup> is, qui fraudationis causa latitet, non tamen propter creditores, 5 etsi haec latitatio creditores fraudet, in ea tamen erit causa, ne hinc possideri bona eius possint, quia non hoc animo latitet, ut fraudet creditores: animus enim latitantis quaeritur, 6 quo animo latitet, ut fraudet creditores an alia ex causa. Quid ergo, si duas causas lati- 7 tandi habuit uel plures, inter quas etiam fraudandi creditores? an uenditio recte procedat? 55 et puto probandum, si plures causae sint latitationis, inter quas est et fraudationis causa, nocere debere posseque hinc bona uendi. Quid si aduersus quosdam occultare se consilium non est, aduersus quosdam est, quid dicemus? et rectissime Pomponius scribit non aduersus omnes latitationem exigendam, sed aduersus eum, quem quis decipere et fraudare latitatione destinat. utrum ergo omnes bona eius uendere possunt, quia latitat, hoc est 40 etiam hi, aduersus quos non latitat, quia uerum est eum latitare<sup>4</sup>, an uero is solus, aduersus quem latitat? et quidem uerum est eum latitare et fraudationis causa latitare, etsi

#### F(XYMOC)

<sup>1</sup> quo? <sup>2</sup> in deperdito libro aliquo <sup>3</sup> et ins. (Hal.) <sup>4</sup> quia uerum est eum latitare del.

1 defendat F | habent F 3 omnis ueros F<sup>2</sup> | c'h'aritatem F<sup>4</sup> (non F<sup>2</sup>) 4 qui's sunt F<sup>2</sup> 6 possidere F<sup>2</sup> 7 et del. F<sup>2</sup> 9 esset F 14 septimo om. F<sup>1</sup> 22 latitauit F 24 et om. F<sup>2</sup> | fraudationis causa id fieri neque quod fraudationis id causa fieri neque quod F<sup>4</sup>, fraudationis causa id fieri neque quod F<sup>2</sup>, fraudationis id causa fieri neque quod F<sup>2</sup> 30 latitore F<sup>2</sup> |

dej da F 32 latitatio F<sup>2</sup> | possidere F<sup>2</sup> 33 ut fraudet ur' creditores animus enim latitantis quaeritur quo animo latitet ut fraudet creditores animus enim latitantis quaeritur quo animo latitet ut fraudet' an alia ex causa F<sup>2</sup> 39 latitationis F<sup>2</sup> 41 hi] si F<sup>2</sup> | is] si illos F<sup>2</sup> |

non aduersus me latitet: sed illud spectandum Pomponius putat, an aduersus me, eumque 8 solum posse hinc uenditionem impetrare, aduersus quem latitetur. Latitare autem est cum 9 tractu aliquo latere, quemadmodum factitare frequenter facere. Adeo autem latitatio animum et affectum occultantis se desiderat, ut recte dictum sit furiosum hinc uenditionem 10 pati non posse, quia non se occultat, qui suus non est. Plane si non defendatur furiosus, 5 curatorem ei dandum, aut bona eius ut possideantur, nominatum permittendum est. Labeo autem scribit, si non inueniatur curator uel defensor furiosi, sed et si curator datus eum non defendat, tunc remouendum eum et oportere praetorem dare curatorem aliquem ex creditoribus, ut non amplius, quam necesse est, ex bonis furiosi ueneat: eaque seruanda 11 Labeo ait, quae solent seruari, cum uenter in possessionem mittitur. Plane interdum bona 10 eius causa cognita uendenda erunt, si urgeat aes alienum et dilatio damnum sit allatura creditoribus, ita autem uendenda, ut quod supersit, furioso detur, quia hominis eius status et habitus a pupilli condicione non multum abhorret: quod quidem non est sine ratione.

12 Idemque et in prodigo dicendum est ceterisque, qui curatorum ope iuantur: nec enim 13 quisquam proprie latitare eos dixerit. Illud sciendum est posse quem in eadem ciuitate 15 esse et latitare, et in alia ciuitate et non latitare. etenim qui in alia ciuitate sit copiamque sui faciat in publico ibique pareat, an latitet, uideamus. et hodie hoc iure utimur, ut sine quis eodem loci agat siue peregre agat, si tamen occursum creditoris evitetur, latitare uideatur. denique eum quoque, qui in foro eodem agat, si circa columnas aut stationes se occultet, uideri latitare ueteres responderunt, et posse quem aduersus alterum latitare, ad- 20 uersus alterum non. constat autem, ut ipse eius possit bona uendere, aduersus quem la- 14 titat<sup>1</sup>. Si in diem uel sub condicione debitor latitet, antequam dies uel condicio [Ep. 17,7] ueniat, | non possunt bona eius uenire: quid enim interest, debitor quis non sit an [Ep.] f. 269 nondum conueniri possit? nam et si non sit debitor, idem dicemus. idem erit dicendum 15 et si quis habeat quidem actionem, sed talem, quae per exceptionem repellitur. Si quis 22 actione de peculio filii uel servi nomine conueniri possit, si latitet, eo iure utimur, ut possint bona eius possideri et uenire, tametsi nihil fuerit in peculio, quia esse potest et rei iudicatae tempus spectamus, utrum sit an non sit, et quod teneat actio, etiam si nihil in 16 peculio fuerit. Item uideamus, si quis aduersus in rem actionem latitet, an bona eius possideri uenunque dari possint. extat Neratii sententia existimat<sup>2</sup> bona esse uendenda: 24 17 et hoc rescripto Hadriani continetur, quo iure utimur. Celsus autem Sexto respondit, si fundum, quem petere uolo, Titius possideat neque absens defendantur, commodius se existimare in fundi possessionem mittendum quam bona eius possideri. hoc adnotandum est 18 Celsum consultum non de latitante, sed de absente. Idem Celsus existimat, si is, a quo hereditatem petere uelim, latitat, commodissime fieri posse, ut in possessionem mittar rerum, 25 quas pro herede uel pro possessore possidet: sed si dolo fecit, quo minus possideret, bona 19 eius possidenda et uendenda sunt. Diuus quoque Pius in persona eius, qui hereditatem possidens copiam sui non faciebat, rescriptsit in possessionem rerum hereditiarum aduersarium inducendum: in quo rescripto et fructum percipere iussit eum, qui per nimiam contumaciam possessoris hereditatis, ut lucro eius cedat, in possessionem inductus est re- 26 rum hereditiarum.

8 IDEM libro sexagessimo ad edictum. Si diu incertum sit, heres extaturus nec [B. 9, 6, 8] F(XYMO)

<sup>1</sup> constat ... latitat del. (cf. u. I)

1 spectandum] *F<sup>2</sup>*, tractandum *F<sup>2</sup>* | m'e' eumque m' solum *F<sup>2</sup>* 3 ractitare *F<sup>2</sup>* 4 occulantise *F<sup>2</sup>*, latitantise *F<sup>2</sup>* 10 interdictum *F<sup>2</sup>* 11 uend'end'a *F<sup>2</sup>* 12 hominis] *F<sup>2</sup>* XYMO, omnis *F<sup>2</sup>*, homines *C*, omnis *edd.* 13 et a' habitus *F<sup>2</sup>* | a pupilli] apud *F<sup>2</sup>* 14 iubantur *F<sup>2</sup>* 15 quem in] quominus *F<sup>2</sup>* 16 esse't et *F<sup>2</sup>* | etenim] et in alia ciuitate enim *F<sup>2</sup>* 18 post loci agat in. siue alio *F<sup>2</sup>* 19 circa columnas

aut stationes] περὶ τοῦ κιόνας ἡ τὰς στατι-  
νας *B* 22 condicione'm' deb. *F<sup>2</sup>* 26 con-  
uenire *F<sup>2</sup>* 27 esse't potest *F<sup>2</sup>* 30 exta'n  
*F<sup>2</sup>* | sententia'm' existim. *F<sup>2</sup>* 31 et om. *F<sup>2</sup>*  
33 fundum possessione mittendum *F<sup>2</sup>*: εἰς  
νομῆν τοῦ ἀγροῦ πέμπομαι *B* | hoc] *F<sup>2</sup>*, hic *F<sup>2</sup>*  
39 rescripto] rescriptum *F* | qui] que *F<sup>2</sup>*  
42 extiturus *F<sup>2</sup>*

ne sit, causa cognita permitti oportebit bona rei seruanda causa possidere, et, si ita res urgueat uel condicio bonorum, etiam hoc erit concedendum, ut curator constituantur

9 PAULUS libro quinquagensimo septimo ad edictum. unus ex creditoribus. [B. 9, 6, 9] E

1 Si alter ex heredibus intra tempora sibi praestituta deliberet adire hereditatem, alter uero neget se aditurnum, uidendum est, quid creditoribus agendum sit. et placet interim eos in possessionem mittendos custodiae causa, donec appareat, is qui deliberat utrum adgnoscatur partem suam an non adgnoscatur.

10 ULPIANUS libro octagensimo primo ad edictum. Si pupillus praeiens sit, tutor [B. 9, 6, 10] E  
torem autem non habeat, pro absente habendus est. 9.

11 PAULUS libro octauo ad Plantium. Si filio familias legatum uel fideicommis- [B. 9, 6, 11] E  
sum sub condicione relictum sit, dicendum est tam ipsum quam patrem in possessionem mittendos esse, quia ambo spem commodi habent.

12 POMPONIUS libro uicensimo tertio ad Quintum Mucium. Cum legatorum uel [B. 9, 6, 2] E/  
fideicommissi seruandi causa, uel quia damni infecti nobis non caueatur, bona possidere  
praetor permittit, uel uenit nomine in possessionem nos mittit, non possidemus, sed magis 15  
custodiam rerum et obseruationem nobis concedit.

13 PAPINIANUS libro quarto decimo responsorum. Ad cognitionem imperatorum [B. 9, 6, 12] P  
a praeside prouinciae remissus etsi in ceteris litibus Romae defendere se non cogitur, tamen  
in prouincia defendendus est: nam et exilio temporario puniti, si defensor non existat,  
bona ueneunt. 20

14 PAULUS libro secundo quaestionum. || Si quis creditorem prohibuerit bona [B. 9, 6, 13] P f. 270

1 debitoris ingredi, datur in eum actio, quanti ea res sit. Sed et si quis legatorum seruandorum  
causa missus in possessionem admissus non est, si legati condicio pendeat, licet  
possit deficere, aestimatur tamen id quod legatum est, quia interest eius cautum habere.

2 Creditor autem condicionalis in possessionem non mittitur, quia is mittitur, qui potest bona 25  
ex edicto uendere.

15 ULPIANUS libro sexto fideicommissorum. Is, qui rem permutatam accepit, [B. 9, 6, 14] P  
emptori similis est: item is, qui rem in solutum accepit uel qui lite aestimata retinuit uel  
ex causa stipulationis non ob liberalitatem est consecutus.

## V.

30

R DE REBUS AUCTORITATE IUDICIS POSSIDENDIS SEU ESP  
UENDUNDIS R

1 GAIUS libro uicesimo tertio ad edictum prouinciale. Uenire bona ibi [B. 9, 7, 1. Ep. 17, 78] E  
oportet, ubi quisque defendi debet, id est

34

2 PAULUS libro quinquagensimo quarto ad edictum. ubi domicilium habet, [B. 9, 7, 2] E\*

3 GAIUS libro uicesimo tertio ad edictum prouinciale. aut ubi quisque con- [B. 9, 7, 3] E  
traxerit. contractum autem non utique eo loco intellegitur, quo negotium gestum sit, sed  
quo soluenda est pecunia.

4 PAULUS libro quinquegesimo septimo ad edictum. Si seruus sub condicione [B. 9, 7, 4] E  
heres institutus sit aut<sup>1</sup> dubium sit, an heres liberque futurus sit, non est iniquum 40  
postulantibus creditoribus ita decerni, ut, si ante certum tempus is heres non extiterit,

F(XYMO)

<sup>1</sup> sit ita, ut (sic Cuiacius) diu (u. i.)?

2 bonorum] edd., bonum FXYMOC: ἵκο' ὅτε  
Δὲ καὶ κούρατωρ τῷ οὐγίᾳ Διδοται B 3 qui-  
nonoagensimo F<sup>1</sup> 6 mittendus F<sup>1</sup> | causa e'  
donec F<sup>1</sup> 14 fideicommissum F<sup>1</sup> | nobis]  
bonis F<sup>1</sup> 18 etsi] sitt si F<sup>1</sup> 21 creditorum F<sup>1</sup>  
22 'datur F<sup>1</sup> 23 condicio'ne' pendeat F<sup>1</sup>

24 aestimetur F<sup>1</sup> 25 is] his F<sup>1</sup> 28 is] eis F<sup>1</sup>  
31 seu uendundis] F<sup>2</sup> et ind. F<sup>2</sup>, seu uenden-  
dis ind. F<sup>1</sup>, om. F<sup>1</sup> 34 defende F<sup>1</sup> 35 quarto  
ad edictum] F<sup>2</sup>, septimo (om. ad edictum) F<sup>1</sup>  
37 loco] lego F<sup>1</sup> 38 quo'd' soluenda F<sup>2</sup>  
40 aut dubium sit] καὶ ἀμφιβάλλεται B

perinde omnia obseruentur, ac si is heres ita institutus non esset: quod plerumque accideret, si sub condicione dandae alicui pecuniae heres institutus sit nec dies adpositus sit. sed hoc quantum ad bona ita obseruandum: ceterum libertas ei quandoque competit et a praetore conseruanda est, etiamsi certum sit neque heredem neque bonorum possessorem futurum. si quis tamen heredem se spondendo<sup>1</sup> uel actiones patiendo defunctum defendat, bona defuncti uenire non poterunt.

5 ULPIANUS libro sexagesimo ad edictum. Si minor uiginti quinque annis, qui [B. 9, 7, 5] habet curatores, a curatoribus non defendatur nec alium defensorem inueniat, bonorum uenditionem patitur, etsi non latitet, licet non fraudationis causa latitare uidetur, qui sui non est idoneus defensor.

6 PAULUS libro quinquagesimo octavo ad edictum. Si non expedierit pupillo [B. 9, 7, 6] hereditatem parentis retinere, praetor bona defuncti uenire permittit, ut quod superauerit pupillo restituatur. Si pupillus, antequam abstinaret, aliquid gesserit, seruandum est, 2 utique si bona fide gessit. Quid ergo, si quibusdam creditoribus soluit, deinde bona uenierint? si quaeratur, an repetitio sit, ex causa id statuendum Julianus ait, ne alterius aut neglegentia aut cupiditas huic, qui diligens fuit, noceat. quod si utroque instanti gratificatus tutor soluit, aequum esse aut prius eandem portionem mihi quaeri aut communicandum quod accepisti: et hoc Julianus ait. apparel autem loqui eum, si ex bonis paternis solutum sit. quid ergo, si aliunde pupillus soluerit? reddi ei debebit nec ne? et utrum a creditore an ex hereditate? Scaeula noster ait, si aliquid sit in bonis, deducendum ex hereditate solidum exemplo eius, qui gessit negotia: sed si nihil sit in bonis, non esse iniuum aduersus creditorem dandam repetitionem quasi indebiti soluti.

7 GAIUS libro uicesimo tertio ad edictum || prouinciale. Hereditarium aes alienum intellegitur etiam id, de quo cum defuncto agi non potuit, ueluti quod is cum more retur daturum se promisisset, item quod is, qui pro defuncto fideiussit, post mortem eius soluit.

8 ULPIANUS libro sexagensimo primo ad edictum. In uenditionem bonorum [B. 9, 7, 8] 1 etiam usus fructus uenit, quia appellatione domini fructarius quoque continetur. Si quis fructus ex praedio debitoris capi poterit, hunc creditor, qui in possessionem praedii missus est, uendere uel locare debet: sed hoc ita demum, si ante neque uenierit neque locatus erit. nam si iam a debitore uel locatus erat uel uenierat, seruabit praetor uenditionem et locationem a debitore factam, etsi minoris distractum est uel locatum, nisi si in fraudem creditorum hoc fiat: tunc enim praetor arbitrium dat creditoribus, ut ex integro locationem 2 uel uenditionem faciant. De ceterarum quoque rerum fructibus idem erit dicendum, ut, si qui locari possint, locentur, puta mercedes seruorum uel iumentorum ceterorumque, 3 quae possunt locari. De tempore locationis nihil praetor locutus est et ideo liberum arbitrium creditoribus datum uidetur, quanto tempore locent, quemadmodum illud est in arbitrio eorum, uendant uel locent, scilicet sine dolo malo: ex culpa autem rei non fiunt. 4 Si unus sit, qui possideat bona, expeditum erit de locatione: quod si non unus, sed plures sint, quis eorum debeat locare uel uendere, quaeritur. et si quidem conuenit inter eos, expeditissimum est: nam et omnes possunt locare et uni hoc negotium dare: si uero non conuenit, tunc dicendum est praetorem causa cognita eligere debere, qui locet uel uendat.

F(XYMO)

<sup>1</sup> respondendo (u. i.)?

1 proinde *F*<sup>1</sup> | accidere't si<sup>1</sup> sub *F*<sup>2</sup> 5 spondendo] *F*<sup>1</sup> cum *B*: ὁ ἐπαγγειλάμενος κληρονομεῖν, respondendo *F*<sup>2</sup> 9 etsi non latitet licet seq.] ΚΑΝ ΜΗ λΑΝΘΑΝΗ ἢ ΜΗ ΔΟΚΗ κΡΥΠΤΕΣΘΔΙ ὁ μῆ ων ΙΚΑΝΟΣ ἔΔΥΤΟΝ δΙΕΚΛΙΚΗΣΑΙ *B*: si quid mutandum, scripserim etsi non latitet: nam licet latitet, non fraudationis causa latitare uidetur (cf. 42, 4, 7, 7): sed id ipsum efficitur ex lectione tradita recte explicata 10 defensor pau' *F*<sup>2</sup> 11 si't non *F*<sup>2</sup> 17 gratia' ficatus *F*<sup>2</sup>

25 promis'se'isset *F*<sup>2</sup> 27 ulpiannus] gaius *F*<sup>2</sup> 28 ueni'a't *F*<sup>2</sup> 30 ante (ante om. *Y*<sup>2</sup>) neque uenierit neque locatus erit] *X*<sup>2</sup> YMC cum *B*: ei μή προεπράθη ἢ ἐμίσθωθη, ante quae nenierit neque locatus (locutus *F*<sup>1</sup>) erit *F*, antequam uenierit (uenerit *O*) locatus non erit *X*<sup>2</sup> *O* 31 serbanuit *F*<sup>1</sup> 33 ut ex integro bis *F*<sup>2</sup> 34 erit dicendum erit ut *F*<sup>2</sup> 35 ceterorumqua'a'e *F*<sup>2</sup> 39 si un'u's *F*<sup>2</sup> | sed] sit *F*<sup>2</sup>

- 9 IDEM libro sexagessimo secundo ad edictum. Praetor ait: 'Si quis, cum in [B.9,7,9] E possessione bonorum esset, quod eo nomine fructus ceperit, ei, ad quem ea res pertinet, non restituat: siue, quod impensae sine dolo malo fecerit, ei non praestabitur: siue dolo malo eius deterior causa possessionis facta esse dicetur, de ea re iudicium in factum dabo'.  
 1 Quod de fructibus ait, etiam de ceteris, quaecumque ex re debitoris peruererunt, intellegendum est. et sane debuit hoc ita esse: quid enim, si ex compromiso uel alio casu 5 poenam consecutus est? nam eam poenam, quam consecutus est, praestare debet. Quod ait praetor 'siue quod impensae nomine<sup>1</sup> sine dolo fecit, ei non praestabitur', hoc eo spectat, ut, si quid ipse erogauit creditor, si modo sine dolo malo erogauit, hoc ei praestetur: sufficit igitur siue dolo erogasse, etiamsi nihil profuit erogatio eius rei debitori.  
 2 His uerbis ad quem ea res pertinet etiam curator bonis distractus datus continebitur 10 et ipse debitor, si contigerit, ne bona eius ueneant. et ipsi itaque creditori aduersus hos dabitur actio, quos enumerauimus, siue quid in fructibus percipiendis erogauit siue in familia alienda curandaue<sup>2</sup> praediis fulciendis uel reficiendis uel damno infecto<sup>3</sup> promittendo uel seruo noxali iudicio defenso, si modo non magis eum expedit dedere quam retinere:  
 4 quod si dedere expedit, consequens erit repetrere eum *non* debere. Generaliter etiam dicendum est, quidquid impedit in rem, si modo sine dolo malo impedit, repetrere eum posse<sup>4</sup>: nam negotiorum gestorum agere non magis potest quam si socius commune aedificium fuisit, quia hic quoque creditor commune, non alienum negotium gessisse uidetur.  
 5 Est praeterea quassitum, si deteriora praedia || facta fuerint sine dolo malo creditoris uel iura eorum amissa uel aedificia diruta uel exusta, item familiae pecorumque acta cura non sit aut possessio alii tradita, sine dolo tamen malo, an teneatur. et apparel eum non teneri, quia dolo malo caret, eritque melior eius condicio quam in pignore creditoris, qui non tantum dolum malum, uerum culpam quoque debet. eadem causa est cura- [Ep. 17, 52 not.]  
 6 toris bonorum: nam et is tenetur ut creditores. In eum quoque, qui neque locauit fructum praedii neque uendidit, in factum actionem dat praetor et in hoc condemnabitur, quanto minus propter hoc perceptum est, quia neque uendidit neque locauit. ceterum si tantum perceptum est, quantum perciperetur, si locatus uel distractus fructus esset, nihil ei imputabitur. praestat autem per id tantum temporis, quo in possessionem fuit uel ipse uel iusu eius alius, quoad inde de possessione discessum est: nam neque hoc imputatur creditori, cur in possessionem non uenerit, neque illud, cur de possessione decesserit, cum voluntarium et suum potius negotium creditor gerat. a estimatio autem fit, quantum inter-  
 7 est eius qui experitur. Hae actiones neque temporariae sunt et tam heredibus quam in  
 8 heredes dabuntur ceterosque successores. Si possessionis causa deterior facta esse dicetur dolo eius, qui in possessionem missus sit, actio in eum ex dolo datur, quae neque post 35 annum neque in heredes ceterosque successores dabitur, cum ex delicto oriatur poenaque nomine concipiatur,  
 10 PAULUS libro quinquagessimo nono ad edictum. nisi quatenus ad eum per- [B.9,7,10] E  
 uenit.  
 11 ULPITANUS libro sexagesimo secundo ad edictum. Heredi autem dabitur, quia [B.9,7,11] E  
 et rei continet persecutionem.  
 12 PAULUS libro quinquagesimo nono ad edictum. Cum unus ex creditoribus [B.9,7,12] E  
 postulat in bona debitoris se mitti, quaeritur, utrum solus is qui petit possidere potest, an, cum unus petit et praetor permisit, omnibus creditoribus aditus sit. et commodius dicitur, cum praetor permiserit, non tam personae solius petentis, quam creditoribus et in 45 F(XYMO)

<sup>1</sup> nomine del. (cf. u. 3)    <sup>2</sup> uel ins.    <sup>3</sup> damni infecti (Hal.)?    <sup>4</sup> hac actione in factum ins. (similiter Pothier)

2 esset] posset F<sup>2</sup> 5 debitoribus F<sup>2</sup> 8 dolo] 29 per id tantum temporis] ὑπέρ τοῦ χρόνου  
 dolo malo F<sup>2</sup> 10 debitoris F<sup>2</sup> 12 hos] hoc F<sup>2</sup> 30 quo'd ad F<sup>2</sup> 31 de posces-  
 16 non] XY<sup>2</sup>M<sup>2</sup>OC cum B: οὐχ ἔξει ἀνάλημψιν serit F<sup>2</sup> 34 ceterosqu'a'e F<sup>2</sup> 45 promi-  
 τῶν ἀσθέτων, om. FY<sup>2</sup>, inc. M<sup>2</sup> 28 ei] et F<sup>2</sup>

rem permissum uideri: quod et Labeo putat. nec uidebitur libera persona adquirere alii, quia nec sibi quicquam adquirit, cui praetor permittit, sed aliquid ex ordine facit: et ideo ceteris quoque prodest. plane si is postulauerit, qui creditor non est, minime dicendum est uel eum, qui creditor est, possidere posse, quia nihil egit talis postulatio: aliter atque si creditor, cui permissum est possidere, postea recepit debitum suum: ceteri enim poterunt 5  
1 peragere bonorum uenditionem. Is, qui possidere iubetur, eo loco iussus uidetur, cuius  
2 cura ad iubentem pertinet. Si propter naturam rei (ueluti si praedium inundatum sit)  
aut propter latronum potentiam non potest possidere, recte dicitur non esse quod pos-  
sideatur.

13 GAIUS libro uicesimo tertio ad edictum prouinciale. Quamvis possessa non [B. 9, 7, 13] ~~██████████~~  
sint bona, quia forte nihil fuerit, quod possideatur, aut sine controversia non possideatur<sup>1</sup> ~~██████████~~  
creditor qui in possessionem missus est, perinde habetur, ac si etiam possessa bona fuissent. ~~██████████~~

14 PAULUS libro quinquagesimo nono ad edictum. Creditore in possessionem [B. 9, 7, 14] ~~██████████~~  
rerum debitoris missu curator constitui debet, si<sup>2</sup> quaedam actiones periturae sunt. Datur ~~██████████~~  
in creditorem actio, qui in possessionem missus est, de eo quod ex bonis || debitoris ad ~~██████████~~,  
eum peruenit: si nondum sit aliquid consecutus, actiones suas praestabit. datur autem ~~██████████~~  
in factum actio aduersus eum et omne, quod in actionem negotiorum gestorum ueniret,  
si posset agi, restituendum a creditore. ~~██████████~~

15 UPIANUS libro sexagesimo secundo ad edictum. Cum plures creditores in [B. 9, 7, 15] ~~██████████~~  
possessionem rerum debitoris mittantur, ne corrumpantur rationes, uni hoc negotium a cre-  
ditoribus esse dandum, quem maior pars creditorum elegerit. ego puto creditoribus in-  
strumentorum etiam ἀναγράφην facere<sup>3</sup>, non ut describant ipsa corpora instrumentorum,  
sed quot sint, de qua re sint, subnotent sibi et quasi inuentarium faciant: quod etiam uni-  
uersorum<sup>4</sup> facere eis erit permittendum. praeterea nonnumquam praetor causa cognita etiam ~~██████████~~  
describere aliquid ex instrumentis creditoribus debebit permittere, si qua idonea causa ~~██████████~~  
interueniat. Utrum semel an etiam saepius recognitio et dispunctio concedenda sit credito-  
ribus, uideamus. et ait Labeo amplius quam semel non esse concedendam: si quis tamen, ~~██████████~~  
inquit, iurauerit non calumniae causa se postulare neque habere quae dispuixerit, iterum ~~██████████~~  
ei faciendam potestatem ait nec amplius quam bis. ~~██████████~~

16 GAIUS libro uicesimo quarto ad edictum prouinciale. Cum bona ueneunt de- [B. 9, 7, 16] ~~██████████~~  
bitoris, in comparatione extranei et eius, qui creditor cognatus sit, potior habetur cre-  
ditor cognatus, magis tamen creditor quam cognatus, et inter creditores potior is, cui ~~██████████~~  
maior pecunia debebitur. ~~██████████~~

17 UPIANUS libro sexagesimo tertio ad edictum. Quaesitum est, utrum ita de- [B. 9, 7, 17] ~~██████████~~  
mum priuilegium habet funeraria, si is cuius bona ueneunt funeratus sit, an etiam si pro-  
ponas alium esse funeratum. et hoc iure utimur, ut quicumque sit funeratus, id est siue is, cuius de bonis agitur, siue quid is debuit, quod reddere eum, si uiueret, funeraria ~~██████████~~  
actione cogi oporteret, priuilegio locus sit parnique referre dicamus, qua actione hic sumptus ~~██████████~~  
repetatur, funeraria an familiae eriscundae an qua alia, dummodo sumptus funeris causa ~~██████████~~  
factus sit. quacumque igitur actione ob funeris sumptum utatur, etiam funerariam ei com-  
petere. quare si in stipulatum funeris impensa deducta est, dicendum est locum esse priu-  
*F(XYMO)* ~~██████████~~

<sup>1</sup> possideat? <sup>2</sup> tempore ins. (u. i.) <sup>3</sup> licere ins. <sup>4</sup> bonorum ins. (Krueger)

1 laueo *F* 2 quidquam *F* 5 permis's'um  
*F* 8 possideri *F* 14 si om. *F*: *praeterea*  
*excidere* tempore *innuunt Graeci*: κοράτωρ  
δίδοται διὰ τὰς χρονικὰς ἀρχαὶ *B* (*Anon.*)  
15 qui om. *F* | missus est de eo] *F*, missus  
est in creditorem actio qui in possessionem  
missus de eo *F* 16 praestauit *F* 18 si  
pos tes set *F* 20 ne corrumpantur] *XYMO*<sup>4</sup>,  
διὰ τὸ μὴ φθείρεσθαι τὰς λογοποιαὶ *B*, nec  
corrumpantur *F*, nec (ne *O*) interruprantur  
*OC*? 23 re si n't *F* | sibi] sit *F* 24 non-

nunquam *F* 25 debeuit *F* 26 recognitio  
et dispunctio] *F* (et num sit a m. 2, *dubium*),  
recognitio defunctio *F*: ἀπέλε δὲ ὄφελον ἀνα-  
γινόσκειν αὐτά *B* (*Anon.*) 27 laueo *F* | con-  
cedendam om. *F* 28 neque habere quae  
dispuixerit] διὰ τὸ μὴ ἔχειν τὴν διάτheiην  
αὐτῶν *B* 29 bis] uis *F* 30 ante l. 16 tu-  
bricam de priuilegiis (priuilegio *O*) creditorum  
ins. *XYMO* 31 comparationem *F* 32 cui]  
cuius *F* 35 habeat *F* 39 ἡ eriscun-  
dae *F* 41 deducta est] *F*, deducta sit *F*

- 1 legio, si modo quis non abiciendi priuilegii causa stipulatus est. Si sponsa [BS.18, 3, 8 sch.15] dedit dotem et nuptiis renuntiatum est, tametsi ipsa dotem condicit, tamen aequum est hanc ad priuilegium admitti, licet nullum matrimonium contractum est: idem [BS. 13, 2, 7 sch. 6] puto dicendum etiam, si minor duodecim annis in domum quasi uxor deducta sit, licet <sup>5</sup> nondum uxor sit:
- 18 PAULUS libro sexagesimo ad edictum. (interest [cf. D. 23, 3, 2. B. 9, 7, 18. BS. 29, 1, 70 sch. 2] E enim rei publicae et hanc solidum consequi, ut aetate permittente nubere possit)
- 19 ULPIANUS libro sexagesimo tertio ad edictum. dabimusque ex his causis ipsi [B. 9, 7, 19] E 1 milierii priuilegium. Si quis, cum tutor non esset, pro tute negotia gessit, priuilegio locum esse manifestum est: nec interest, ipse debeat qui gessit siue heres eius ceterique 10 successores. ipse autem pupillus habet priuilegium, sed eius successores non habent. sed sequensimum erit ceteros<sup>1</sup> quoque, quibus curatores quasi debilibus uel prodigis dantur,
- 20 PAULUS libro sexagesimo ad edictum. uel surdo muto, [B. 9, 7, 20] E
- 21 GAIUS libro uicesimo quarto ad edictum prouinciale. uel fatuo [B. 9, 7, 21] E
- 22 || ULPIANUS libro sexagesimo tertio ad edictum. idem priuilegium competere. [B. 9, 7, 22] E f. 27:  
1 Sed si bonis curator datus sit uel absentis uel ab hostibus capti uel dum deliberant 16 scripti heredes de adeunda hereditate, non oportebit priuilegium dari: non enim in eadem cause est.
- 23 PAULUS libro sexagesime ad edictum. Si negotium impu- [B. 9, 7, 23. BS. 17, 1, 34 sch. 75] E beris aliquis ex officio amicitiae gesserit, debet bonis eius uenditis priuilegium pupillo conseruari: et ita accepi.
- 24 ULPIANUS libro sexagesimo tertio ad edictum. Si uentri curator datus sit nec [B. 9, 7, 24] E 1 partus editus, priuilegium cessabit. Diuus Marcus ita edixit: 'Creditor, qui ob restitutionem adficiorum crediderit, in pecunia, quae credita erit, priuilegium exigendi habebit'. quod 2 ad eum quoque pertinet, qui redemptori domino mandante pecuniam subministravit. In 25 bonis mensulari uendundis post priuilegia potiorem eorum causam esse [BS. 18, 3, 7 sch. 5] placuit, qui pecunias apud mensam fidem publicam secuti deposuerunt. sed enim qui depositis nummis usuras a mensulariis acceperunt a ceteris creditoribus non separantur, et merito: aliud est enim credere, aliud deponere. si tamen nummi extant, vindicari eos 30 posse puto a depositariis et futurum eum qui vindicat ante priuilegia. Eorum ratio prior 30 est creditorum, quorum pecunia ad creditores priuilegiarios peruenit. peruenisse autem quemadmodum accipimus, utrum si statim profecta est ab inferioribus ad priuilegiarios an vero et si per debitoris personam, hoc est si ante ei numerata sit et sic debitoris facta creditori priuilegiario numerata est? quod quidem potest benigne dici, si modo non post aliquod internalum id factum sit. <sup>35</sup>
- 25 IDEM libro sexagesimo quarto ad edictum. Ait praetor: 'Quod postea contractum erit, quam is, cuius bona uenierint, consilium receperit fraudare, sciente<sup>2</sup> eo qui contraxerit, ne actio eo nomine detur'.
- 26 PAULUS libro sexto decimo breuis edicti. Qui in nauem exstruendam uel in- [Ep. 17, 18] E struendam credidit uel etiam emendam, priuilegium habet. <sup>40</sup>
- 27 ULPIANUS libro primo de officio consulis. Si magistratus fideicommissi ser- [B. 9, 7, 26] E uandi causa in possessionem miserint, dare arbitrum possunt ad ea distrahenda, quae mora deteriora futura sunt, ita ut pretium ex his redactum apud fideicommissarium in causa depositi sit, donec de fideicommissio quod ei debetur constet. <sup>44</sup>
- 28 LAUOLENUS libro primo epistularum. Pater familias impuberi filio, si ante [B. 9, 7, 27] E pubertatem decessisset, substituit heredem: is filius paterna hereditate se abstinuit ideoque F(X YMO<sup>C</sup>)

<sup>1</sup> ceteris (edd.)? <sup>2</sup> consilium fraudandorum creditorum ceperit (p. c. CEPERIT = RECEPERIT), fraudare sciente?

<sup>2</sup> μνητις *F<sup>2</sup>* 4 anno's *F<sup>2</sup>* 7 permit- <sup>31</sup> ε'στ' *F<sup>2</sup>* 32 priuilegia p'rios *F<sup>2</sup>* τωτε' *F<sup>2</sup>* 8 dabimusqua'e *F<sup>2</sup>* 13 uel surdo' <sup>34</sup> σ'ι' modo *F<sup>2</sup>* 37 receperi'n't *F<sup>2</sup>* 42 cau- (υαρεδο' *F<sup>2</sup>*) muto (multo *F<sup>2</sup>*) ή κωφός " <sup>43</sup> μ' *F<sup>2</sup>* 46 se] si *F<sup>2</sup>*

bona patris uenierunt: postea filio hereditas obuenit, qua adita decessit. quaero, cum praetor in ipsum pupillum, quamvis postea hereditas obuenisset, creditoribus tamen patris actionem non daret, an in substitutum creditoribus patris danda sit actio, cum ex bonis paternis, quae scilicet ad creditores missos <sup>4</sup> bona pertinent, nihil adquirat et cum creditores nihil iuris in bonis pupilli habuerint eorumque nihil interfuerit, adiretur neque pupilli <sup>5</sup> hereditas, cum ea bona omissa a substituto hereditate ad creditores non pertinebant. me illud maxime mouet, quod praceptoribus tuis placet unum esse testamentum. respondit: quod praetor filio, qui a paterna hereditate se abstinet, praestat, ne bonis patris <sup>6</sup> eius uenit in eum actio detur, <sup>1</sup> tametsi postea ei hereditas obuenit, creditoribus non reddat, idem in substituto filio herede seruandum non est, quoniam filii pudori parcitur, ut potius patris <sup>7</sup> quam eius bona ueneant, itaque in id, quod postea ei obuenit, actio creditoribus denegatur, quia id ex aduenticio acquisitum est, non per patrem ad eum peruenit. at cum substitutus filio hereditatem adiit, postquam pupillus se paternae miscuerit hereditati<sup>8</sup>, tunc hereditas et patris et filii una est et in omni aere alieno, quod aut patris aut filii fuerit, etiam iniuitus heres obligatur: et quemadmodum liberum ei non est obligationem<sup>9</sup>, ut non omnino modo, si non defenditur, ipsius bona ueneant, ita ne separare quidem aces alienum patris et filii poterit: quo casu efficietur, ut creditoribus in eum actio dari debeat. quod si substitutus heres hereditatem non adierit, creditoribus patris in id, quod pupillus reliquit, actio dari non debet, quoniam neque pupilli bona uenire debent propter aces alienum patris neque in bonis patris est quod pupillus acquisiit.

29 PAULUS libro quinto ad legem Iuliam et Papiam. Fufidius refert statuas in [B. 9, 7, 28] publico positas bonis distractis eius, cuius in honorem positae sunt, non esse emptoris bonorum eius, sed aut publicas, si ormandi municipii causa positae sint, aut eius, cuius [B] in honorem positae sint: et nullo modo eas detrahi posse.

30 PAPIRIUS IUSTUS libro primo de constitutionibus. Imperatores Antoninus et [B. 9, 7, 29] Uerus Augusti rescripserunt eos, qui bona sua negant iure uenisse, praeiudicio experiri debere et frustra principem<sup>4</sup> desiderare rescindi uenditionem.

31 ULPIANUS libro secundo de omnibus tribunalibus. Si creditores heredem [B. 9, 7, 30] suspectum putent, satisdationem exigere possunt pro suo debito reddendo. cuius rei gratia cognoscere praetorem oportet nec statim eum satisdationis necessitatibus subicere debet, nisi <sup>1</sup> causa cognitis constititerit prospici debere his, qui suspectum eum postulauerunt. Sed suspectus heres non isdem modis, quibus suspectus tutor aestimatur: siquidem tutorem non facultates, sed fraudulentis in rebus pupillaribus <sup>2</sup> et callida conuersatio suspectum com mendet, heredem uero solae facultates. Plane in recenti aditae hereditatis audiendi erunt, qui suspectum postulant: ceterum si probentur passi eum in hereditate morari nec quicquam possint obicere criminis quasi dolose uersato eo, non debet post multum temporis <sup>3</sup> ad hanc necessitatem compelli. Quod si suspectus satisdare iussus decreto praetoris non obtemperauerit, tunc bona hereditatis possideri uenunque dari ex edicto suo permittare<sup>4</sup> <sup>5</sup> iubebit. Plane si doceatur nihil ex bonis alienasse nec sit quod ei iuste praeter paupertatem obiciatur, contentus esse praetor debet, ut iubeat eum nihil minuere. Quod si nec inopia laborantem eum creditores ostendere potuerint, iniuriarum actione ei tenebuntur.

32 PAULUS libro singulari regularum. Priuilegia non ex tem- [B. 9, 7, 31. B8. 18, 5, 9 sch. 59 S] F(XYMOC)

<sup>1</sup> ut ins. <sup>2</sup> postquam ... hereditati del. (Ant. Faber) <sup>3</sup> hereditariam recusare ins. (u. i.)  
<sup>4</sup> a principe (u. i.)? <sup>5</sup> permittere del.

<sup>4</sup> in] ad F | adquirant F<sup>2</sup> 6 admissa F<sup>2</sup> loco) debent bis F<sup>1</sup> 20 adquisit<sup>i</sup>t F<sup>2</sup> 23 aut 10 seruandum non est] FX...Y<sup>2</sup> cum B: ó eius ... 24 sint om. F<sup>2</sup> 25 et seuerus f κατὰ ἀνθρώπη τὸ ποκαταστά τε ἡγέτων (τῶν 27 principem) a principe XYMOC 32 suspectum heres F<sup>1</sup> 33 et] sed F<sup>2</sup>, vel F<sup>2</sup> | commendit F<sup>1</sup>: γνωπός δέ εἰς ἀποιας κρίνεται B 37 suspectus] quasi suspectus F<sup>2</sup> 38 possidere F<sup>1</sup> 39 iubuit F<sup>2</sup> | alienasse<sup>Y</sup> F<sup>2</sup> | iustae F<sup>1</sup> 41 potuerint F<sup>2</sup>

pore a estimantur, sed ex causa, et si eiusdem tituli fuerunt, concurrunt, licet diuersitates temporis in his fuerint.

- 33 UPIANUS libro tertio regularum. Si pupillus ex contractu suo non defen- [B. 9, 7, 82 S] datur ideoque bona eius creditores possidere coeperint, deminutio ex his bonis fieri debet 4  
1 uescendi pupilli causa. Defendere debitorem sicut ante, || quam bona eius possiderentur, q. 77 f. 273 licet, ita post bonorum quoque possessionem eius<sup>1</sup>, siue ipse sui, siue alius defensionem eius suscipiat, debet satisdare, ut satisfactione interposita iudicium accipiatur et a possessione discedatur.
- 34 MARCIANUS libro quinto regularum. Quod quis nauis fabricandae uel emen- [BS. 28, 1, 25 S] dae uel armrandae uel instruendae causa uel<sup>2</sup> quoquo modo crediderit uel ob nauem uen- 10 ditam petat, habet priuilegium post fisum.
- 35 IDEM libro singulari ad formulam hypothecariam. Eum, qui in possessionem [B. 9, 7, 83 S] missus sit<sup>3</sup> eius, qui rei publicae causa afuit, si apparuerit eum dolo malo rei publicae causa abesse, iure in possessione esse placet, donec solidum soluatur: eum autem, qui rerum eius, qui sine dolo malo rei publicae causa afuit, in possessionem missus sit, pignus 15 non contrahere et ideo discedere oportere de possessione.
- 36 UPIANUS libro quadragesimo quinto ad Sabinum. Eum, qui circa columnas [B. 9, 7, 84 Sf\*] se occinet, ut creditorem euitet, latitare placet: nam et eum, qui recedit, hoc est qui superfluit, ne secum aliqua actio moueat, latitare placet: tam<sup>4</sup> et qui urbe profugit, utique fraudandi causa: nec enim interest, quod attinet ad latitandum, utrum quis pro- 20 fugerit an uero Romae agens copiam sui non facit.
- 37 PAPINIANUS libro decimo responsorum. Antiochenium Coelae Syriae ciuitati, [B. 9, 7, 35 P] quod lege sua priuilegium in bonis defuncti debitoris accepit, ius persequendi pignoris<sup>5</sup> durare constituit. 24
- 38 PAULUS libro primo sententiarum. Bonis uenditis excipiuntur con- [B. 9, 7, 36. Ep. 17, 12 P] 1 cubina et liberi naturales. Res publica creditrix omnibus chirographariis creditoribus [Ep.] praefertur.
- 39 IDEM libro quinto sententiarum. Pupillus si non defendatur, in pos- [B. 9, 7, 37. Ep. 17, 12 P] sessione creditoribus constitutis minoribus<sup>6</sup>, ex his usque ad pubertatem alimenta prae- 1 standa sunt. Eius, qui ab hostibus captus est, bona uenire non possunt, quam- [Ep. 16, 72] 30 diu reuertatur.

## VI.

## R DE SEPARATIONIBUS R

EPS

- 1 UPIANUS libro sexagensimo quarto ad edictum. Sciendum est separationem [B. 9, 7, 38 E] 1 solere impetrari decreto praetoris. Solet autem separatio permitti creditoribus ex his causis: 35 ut puta debitorem quis Seium habuit: hic decessit: heres ei extitit Titius: hic non est sol-  
F(XYMO)

<sup>1</sup> eius]. et (similiter Goudsmij)?   <sup>2</sup> uel del. (edd.)   <sup>3</sup> rerum ins. (edd.)   <sup>4</sup> tam del.  
<sup>5</sup> ius persequendi pignoris del. (u. t.)   <sup>6</sup> minoribus] idem Graeci (u. t.): bonorum eius?

4 deminuti'a'o F<sup>1</sup> 5 uescendi't pupilli F<sup>2</sup> | bona] eona F<sup>3</sup> 6 ipse'sui siue F<sup>4</sup> 9 uel emenda] F<sup>5</sup>, pro e scripsit ar, deinde armenda (relicto uel) del. F<sup>6</sup> 10 quoque F<sup>7</sup> 16 discedere] discessore F<sup>8</sup> | oportere bis F<sup>9</sup> 18 se] set F<sup>10</sup> | est qui] Y<sup>11</sup> MO, est ut FXY, est C 19 ali'qui'a F<sup>12</sup> 20 qui's F<sup>13</sup> 22 caelae F<sup>14</sup> 23 quod (de ins. F<sup>15</sup>) lege sua cet.] ἈΝΤΙΟΧΕΙΑ... προνόμιον ἔχει, ἵνα εἰ ἀποθάνῃ χρεώστης ἀγύτης, ἐνέχυρα λάβῃ ἐκ τῶν πραγμάτων ἀγύτου B: at hoc non est persequendi pignoris ius, sed capienda, intellegiturque omnino protopraxia (cf. Plinius ad Trai. ep. 108) 25 l. 39 reperitur

quidem apud Paulum in sententiis 5, 5<sup>6</sup>: at cum nullus habeat ex codicibus Paulianis hodie notis legaturque primum in ed. Genevensi a. 1586 quae Cuiacii nomen prae se fert, admissis conjecturis a Cuiacio obs. 24, 17<sup>7</sup> propositis (nempe is pro pupillus dedit pupillo et deleuit minoribus), apertum est ex ipsis illis observationibus eam depromptam esse itaque uariam lectionem illam auctoritate carere 29 minoribus] F cum B: καὶ ἀφῆλι πεμφθῆ εἰς νομὴν ἀνήβοι πραγμάτων, χρή τὸν ἀνήβον ἐκ τῶν οἰκείων τρέφεσθαι μέχρι τῆς ἡβῆς

uendo: patitur bonorum uenditionem: creditores Seii dicunt bona Seii sufficere sibi, creditores Titii contentos esse debere bonis Titii et sic quasi duorum fieri bonorum uenditionem. fieri enim potest, ut Seius quidem soluendo fuerit potueritque satis<sup>1</sup> creditoribus suis uel ita semel<sup>2</sup>, etsi non in assem, in aliquid tamen satisfacere, admissis autem commixtisque creditoribus Titii<sup>3</sup> minus sint consecuturi, quia ille non est soluendo aut minus con- 5 sequantur, quia plures sunt hic<sup>4</sup>. est igitur aequissimum creditores Seii desiderantes separationem audiri impetrareque a praetore, ut separatim quantum<sup>5</sup> cuiusque creditoribus 2 praestetur. Ex contrario autem creditores Titii non impetrabunt separationem: nam licet alicui adiciondo sibi creditorem creditoris sui facere deteriorem condicionem. atqui<sup>6</sup> igitur adiit hereditatem debitoris mei, non faciet meam deteriorem condicionem adeundo, quia 10 licet mihi separationem impetrare, suos uero creditores onerauit, dum adiit hereditatem 3 quae soluendo non est, nec poterunt creditores eius separationem impetrare. Sciendum est autem, etiamsi obligata res esse proponatur ab herede iure pignoris uel hypothecae, at- tamen, si hereditaria fuit, || iure separationis hypothecario creditori potiorem esse eum, qui 15 separationem impetravit: et ita Seuerus et Antoninus rescripsierunt. Sed etiam aduersus 15- fiscum et municipes impetraretur separatio. Quae situm est, an interdum etiam heredis creditores possunt separationem impetrare, si forte ille in fraudem ipsorum adierit heredi- tatem. sed nullum remedium est proditum: sibi enim imputent, qui cum tali contraxerunt: nisi si extra ordinem putamus praetorem aduersus calliditatem eius subuenire, qui talem 20 fraudem commentus est: quod non facile admissum est. Sed si quis suspectam heredi- tatem dicens compulsus fuerit adire et restituere hereditatem, deinde non sit cui restituat, ex quibus casibus<sup>7</sup> solet hoc eueneat. et ipsi quidem desideranti succurri sibi aduersus creditores hereditarios subueniemus: hoc et diuus Pius rescripsit, ut perinde testatoris bona uenirent, atque si adita hereditas non fuisset. creditoribus quoque huiusmodi heredis de- siderantibus hoc idem praestandum puto, licet ipse non desiderauit, ut quasi separatio 25 quaedam praestetur. Item uideamus, si quis heres parenti extiterit, cum esset impubes, deinde intra pubertatem decesserit et substituti bona ueneant, qui impuberis hereditatem adiit, an patris creditores possint separationem impetrare. et puto posse: hoc amplius puto etiam impuberis creditores posse separationem aduersus creditores heridis eius impetrare. 3 Secundum haec uideamus, si Primus Secundum heredem scripsit, Secundus Tertium et 30 Tertii bona ueneant, qui creditores possint separationem impetrare. et puto, si quidem Primi creditores petant, utique audiendos et aduersus Secundi et aduersus Tertii creditores: si uero Secundi creditores petant, aduersus Tertii utique eos impetrare posse, aduersus Primi autem non posse. in summa Primi quidem creditores aduersus omnes impe- trare possunt separationem, Secundi creditores aduersus Primi non possunt, aduersus Tertii 35 9 possunt. Si filii familias bona ueneant, qui castrense peculium habet, an separatio fiat inter castrenses creditores ceterosque, uideamus<sup>8</sup>. simul ergo admittentur, dummodo, si qui cum eo contraxerunt, antequam militaret, fortasse debeant separari: quod puto probandum. ergo qui ante contraxerunt, si bona castrensis distrahantur, non possunt uenire cum castrenibus creditoribus. item si quid in rem patris uersum est, forte poterit et cre- 40 ditori contradici, ne castrense peculium inquietet, cum possit potius cum patre experiri. 10 Illud sciendum est eos demum creditores posse impetrare separationem, qui non nouandi animo ab herede stipulati sunt. ceterum si eum hoc animo secuti sunt, amiserunt separa- F(XYMOC)

<sup>1</sup> satis del. <sup>2</sup> uel ita semel] uel in assem uel (*Heraldus*)? <sup>3</sup> ii ins. <sup>4</sup> aut minus ... hic] requiritur aut minus soluendo quam Seius <sup>5</sup> quantumcumque (*similiter Hal.*)? <sup>6</sup> atqui] qui? <sup>7</sup> ex quibus casibus del. <sup>8</sup> nec puto separandos similique ins.

3 potueritqu'a'e satis 'facere' creditoribus *F*<sup>2</sup>  
 6 hic] *F*<sup>1</sup>, hi creditores *F*<sup>2</sup> 7 impetrare-  
 qu'a'e *F*<sup>2</sup> 10 qui'a *F*<sup>2</sup> 12 peterunt *F*<sup>2</sup>  
 13 hypothecae *F* 14 'hypothecario' *F*<sup>2</sup> 16 im-  
 petra're'tur *F*<sup>2</sup> | separatio ... 16 possunt om. *F*<sup>2</sup>  
 18 contraxerit *F*<sup>1</sup> 19 nisi s'i *F*<sup>2</sup> | tale'm' *F*<sup>2</sup>

22 casibus] sic, non causis *F* | eueneire't et *F*<sup>2</sup>  
 26 praestatur *F*<sup>1</sup> 30 secundus] secundum *F*<sup>2</sup>  
 31 ueniant *F*<sup>1</sup> 36 qui om. *F*<sup>2</sup> 37 c'p'ete-  
 rosque *F*<sup>2</sup> 38 sepa'ra'tri *F*<sup>2</sup> 41 inquietet  
 'et' cum *F*<sup>2</sup>

commodum (quippe cum secuti sunt nomen heredis)<sup>1</sup> nec possunt iam se ab eo separare, qui quodammodo eum elegerunt. sed et si usuras ab eo ea mente quasi eum eligerunt, idem erit probandum. Item quaeritur, si satis acceperunt ab eo, an rent separationem. et non puto: <sup>2</sup>hi enim secuti sunt eum. forte quem mouebit: quid si satis non<sup>3</sup> idonēum acceperunt? et sibi imputent, cur minus idoneos fideiussores libebant. Praeterea sciendum est, posteaquam bona hereditaria bonis heredis mixta non posse impetrari separationem: confusis enim bonis et unitis separatio impetrari poterit. quid ergo si praedia extent uel mancipia uel pecora, uel aliud quod separari potest? hic utique poterit impetrari separatio nec ferendus est, qui causatur bona contraria cum praedia contribui non possint, <sup>4</sup> nisi ita coniunctae possessiones et permixtæ f. 274 iis, ut impossibilem separationem efficerint: quod quidem perraro contingere potest. dicitur post multum temporis separationem impetrari non posse, ita erit accipendum, tra quinquennium post additionem numerandum separatio non postuletur. De his omnibus, an admittenda separatio sit nec ne, praetoris erit uel praesidis notio, alterius, hoc est eius, qui separationem indulturns est. Si quis pignus ab herede 15 erit, non est ei concedenda separatio, quasi eum secutus sit<sup>5</sup>: neque enim ferendus qui qualiterqualiter, eligentis tamen mente, heredis personam secutus est. Quaesitum i forte sint plures creditores, quidam secuti heredem, quidam non secuti, et hi, qui secuti non sunt, impetraverint separationem, an eos secum admittant, qui secuti et putem nihil eis prodesse: hos enim cum creditoribus heredis numerandos.. Item 20 dum est nulgo placere creditores quidem heredis, si quid superfuerit ex bonis testamento posse habere in suum debitum, creditores uero testatoris ex bonis heredis nihil<sup>6</sup>. rei ratio illa est, quod qui impetravit separationem, sibi debet imputare suam faciem, si, cum essent bona idonea heredis, illi maluerint<sup>7</sup> bona potius defuncti sibi separare heredis autem creditoribus hoc imputari non possit. at si creditores defuncti desiderant ut etiam in bonis hereditis substituantur, non sunt audiendi: separatio enim, quam petierunt, eos ab istis bonis separauit. si tamen temere separationem petierunt creditores defuncti, impetrare ueniam possunt, iustissima scilicet ignorantiae causa allegata. sciendum est necessarium heredem serum cum libertate institutum impetrare posse separationem, scilicet ut, si non attigerit bona patroni, in ea causa sit, ut ei quidquid so a adquisierit separetur: sed et si quid ei a testatore debetur.

APINIANUS libro uicensimo quinto quaestionum. Ab herede uendits hereditatem<sup>8</sup> B.9, 7, 39 P. separatio frusta desiderabitur, utique si nulla fraudis incurrat suspicio: nam quae fide medio tempore per heredem gesta sunt, rats conseruari solent. 34

DEM libro uicensimo septimo quaestionum. Debitor fideiussori heres extitit B.9, 7, 40 P. ne bona uenierunt: quamuis obligatio fideiussionis extincta sit, nihilo minus separatio rabitur petente eo, cui fideiussor fuerat obligatus, siue solus sit hereditarius creditor plures. neque enim ratio iuris, quae causam fideiussionis propter principalem obligacionem, quae maior fuit, exclusit, damno debet adficere creditorem, qui sibi diligenter exerat. Quid ergo, si bonis fideiussoris separatis solidum ex hereditate stipulator qui non possit? utrum portio cum ceteris creditoribus ei quaerenda erit an utus esse debet bonis, quae separari maluit? sed cum stipulator iste non adiutorius a reo hereditate bonis fideiussoris uenditis in residuum pro misceri debitoris XYMOC)

quippe cum secuti sunt nomen heridis det. <sup>2</sup> et ins. <sup>3</sup> non satis (edd.)? <sup>4</sup> sint  
idd.) <sup>5</sup> quasi eum secutus sit det. <sup>6</sup> creditores ... nihil det. <sup>7</sup> ille maluerit?  
tione ins. (Hueschke Gai. p. 46)

nem] nouem F<sup>1</sup> | separare<sup>re</sup> F<sup>2</sup> 2 eum gerunt F<sup>2</sup> 3 exegerint F<sup>2</sup> 5 satis i' F<sup>2</sup> | si'bi' F<sup>2</sup> | minus] minor F<sup>1</sup> | idoneus F<sup>2</sup> 6 hereditario F<sup>2</sup> 12 post' F<sup>2</sup> redede F<sup>1</sup> 17 qualiter' qualiter F<sup>2</sup> | eli- s F<sup>2</sup> 25 si sic F<sup>2</sup> 27 h'istis F<sup>2</sup> |

separabit F<sup>2</sup> | temere] προνεγώς B, emere't' F<sup>2</sup> 29 item] ita F<sup>2</sup> 31 separar'etur F<sup>2</sup> 33 qu'a'e F<sup>2</sup> 35 fideiusseri F<sup>2</sup> 36 nihil'h'o F<sup>2</sup> 37 impetravit F<sup>2</sup> 38 quae] XYMOC, om. F 39 exclusis F<sup>2</sup>

- 2 creditoribus potuerit, ratio non patitur eum in proposito summoueri. Sed in quolibet alio creditore, qui separationem impetravit, probari commodius est, ut, si solidum ex hereditate seruari non possit, ita demum aliquid ex bonis heredis ferat, si proprii creditores heredis fuerint dimissi. quod sine dubio admittendum est circa creditores heredis dimissis hereditariis.
- 4 || IDEM libro duodecimo responsorum. Creditoribus, qui ex die uel sub con- [B. 9, 7, 41] ditione debentur et propter hoc nondum pecuniam petere possunt, aequa separatio dabitur, 1 quoniam et ipsis cautione communi consuletur. Legatarios autem in ea tantum parte, quae de bonis seruari potuit, habere pignoris causam conuenit.
- 5 PAULUS libro tertio decimo quaestionum. Si creditores hereditarii separa- [B. 9, 7, 42] tionem bonorum impetraverunt et inueniatur non idonea hereditas, heres autem idoneus: non poterunt reuerti ad heredem, sed eo, quod semel postulauerunt, stare debent. sed si post impetratam separationem aliquid heres adquisierit, si quidem ex hereditate, admittā debebunt ad id quod adquisitum est illi qui separationem impetraverunt: sed si illis satis- factum fuerit, quod superest tribuetur propriis heredis creditoribus. at si ex alia causa heres adquisierit, non admittentur hereditarii creditores. quod si proprii ad solidum per- uenerunt, id quod supererit tribuendum hereditariis quidam putant: mihi autem id non uidetur: cum enim separationem petierunt, recesserunt a persona heredis et bona secutā sunt et quasi defuncti bona uendiderunt, quae augmenta non possunt recipere. idemque existimo dicendum, etiamsi circa separationem bonorum decepti minus consecuti sunt quam proprii heridis creditores. proprii autem heridis creditores habent propria eius bona ex personam, quae potest donec uinit adquirere.
- 6 IULLIANUS libro quadragensimo sexto digestorum. Quotiens heredis bona sol- [B. 9, 7, 43] uendo non sunt, non solum creditores testatoris, sed etiam eos, quibus legatum fuerit, impetrare bonorum separationem aequum est, ita ut, cum in<sup>1</sup> creditoribus solidum adqui- 1 situm fuerit, legatariis uel solidum uel portio quaeratur. Si liberta heres instituta bonorum possessionem secundum tabulas petisset eius, qui soluendo non erat, quae situm est, an bona eius separari ab hereditariis debent. respondit: non est iniquum succurri patrono ne oneraretur aere alieno, quod liberta petendo bonorum possessionem secundum tabula contraxerit.
- 7 MARCIANUS libro secundo regularum. Qui iudicium dictauerunt heredi, sepa- [B. 9, 7, 44] rationem quasi hereditarii possunt impetrare, quia ex necessitate hoc fecerunt.

## VII.

## R DE CURATORE BONIS DANDO R

- 1 PAULUS libro quinquagensimo septimo ad edictum. Si quis sub con- [B. 9, 7, 45. 38, 12, 1] ditione heres institutus est, cogendus est condicioni parere, si potest, aut, si responderit 1 se non aditum, etiamsi condicio extiterit, uendenda erunt bona defuncti. Quod si nihil 2 facere potest, curator bonis constituendus erit aut<sup>2</sup> bona uendenda. Sed si graue aes alienum sit, quod ex poena crescat, per curatorem soluendum aes alienum, sicuti cum uenter in possessione sit aut pupillus heres tutorem non habeat, decerni solet.
- 2 ULPIANUS libro sexagensimo quinto ad edictum. De curatore con- [B. 9, 7, 46. 38, 12, 2] stituendo hoc iure utimur, ut praetor audeatur isque curatorem curatoresque<sup>3</sup> constitutus ex consensu maioris partis creditorum, uel praeses prouinciae, si bona distrahenda in pro- F(XYMO)

<sup>1</sup> in del. (Hal.)    <sup>2</sup> aut] nec?    <sup>3</sup> curatoresue (Krueger)?

<sup>3</sup> creditoris <sup>4</sup> peredis <sup>5</sup> F<sup>6</sup>    <sup>8</sup> cautio-ne<sup>7</sup>  
<sup>8</sup> F<sup>9</sup> | legatarios <sup>seq.</sup>] ληγτάριος δὲ αἰρετικός  
 ἐπὶ τοῖς μετὰ τὰ χρέα cωzomένοις ἐνεχύρου  
 δίκαιον ἔχει B 11 impetraverint F<sup>2</sup> 13 ali-  
 quid] atquid F<sup>6</sup> 14 illis qui F<sup>2</sup> 15 at]

ad F<sup>1</sup> 21 propri autem F<sup>2</sup> 28 ab] ad F<sup>1</sup>  
 debeant F<sup>2</sup> | respondit F<sup>2</sup> 29 petendo  
 retenedo (sic) F<sup>2</sup> 35 si quis] F<sup>1</sup>, is qui F<sup>2</sup>  
 37 etiamsi F<sup>2</sup> 42 curatoresque<sup>3</sup> F<sup>2</sup>  
 43 consensu'm' maioris F<sup>2</sup>

uincia sunt: Quaeque per eum eosue, qui ita creatus creative essent, acta facta gestaque sunt, rata habebuntur: eisque actiones et in eos utiles competit: et si quem curatores mitterent ad agendum uel defendendum, uti ius esset: nec ab eo satis, neque de rato f. 275 neque indicatum solui, nomine eius bona uenient exigitur, sed nomine ipsius curatoris qui eum misit. Si plures autem constituantur curatores, Celsus ait in solidum eos 5 et agere et conueniri, non pro portionibus. quod si per regiones fuerint con- [cf. 1. 8 h. t.] stiti curatores, unus forte rei Italicae, alius in prouincia, puto regiones eos suas conseruare debere. Quæritur, an inuitus curator fieri potest: et Cassius scribit neminem inuitum cogendum fieri bonorum curatorem, quod uerius est. uoluntarius itaque quaerendus est, nisi et magna necessitate et imperatoris arbitrio hoc procedat, ut et inuitus crearetur. Nec 10 omnimodo creditorem esse oportet eum, qui curator constitutus, sed possunt et non credidores. Si tres curatores fuerint et unus ex his nihil attigerit, an in eum, qui nihil tetigit, actio danda est? et Cassius existimat modum actori non debere constitui posseque eum cum quo uult experiri. puto Cassii sententiam ueriorem: spectandum enim, quid redactum est, non quid ad curatorem unum pertinenterit, et ita utimur, nisi inuitus factus est: nam si 15 ita est, dicendum non eum conueniendum.

CELSUS libro uicensimo quarto digestorum. Si plures eiusdem bonorum 19 curatores facti sunt, in quem eorum uult actor, in solidum ei datur actio tam quam quiuis eorum in solidum ageret.

PAPIRUS IUSTUS libro primo de constitutionibus. Imperatores Antoninus et Uerus Augusti rescripserunt bonis per curatorem ex senatus consulto distractis nullam actionem ex ante gesto fraudatori competere.

IULIANUS libro quadragensimo septimo digestorum. Si debitor foro cesserit et creditores priuato consilio coierint et elegerint unum, per quem bona distrauantur et portio ipseis, quae ex redacto fieret, solueretur, mox extiterit aliis, qui se creditorem dicat: nullam quidem actionem aduersus curatorem habebit, sed bona debitoris una cum curatore uendere poterit, ita ut, quae a curatore et a creditore ex bonis contrahantur, omnibus pro portione praestarentur.

### VIII.

## R QUAE IN FRAUDEM CREDITORUM FACTA SUNT UT RESTITUANTUR R ESPA

ULPIANUS libro sexagessimo sexto ad edictum. Ait praetor: 'Quae fraudationis causa gesta erunt cum eo, qui fraudem non ignorauerit, de his curatori bonorum uel ei, cui de ea re actionem dare<sup>1</sup> oportebit, intra annum, quo experiundi potestas fuerit, actionem dabo. idque etiam aduersus ipsum, qui fraudem fecit, seruabo'. Necesario praetor hoc edictum proposuit, quo edicto consuluit creditoribus renocando ea, quae cumque in fraudem eorum alienata sunt. Ait ergo praetor 'quae fraudationis causa gesta erunt'. haec uerba generalia sunt et continent in se omnem omnino in fraudem factam F(XYMOC)

<sup>1</sup> dari (edd.)?

1 quaequ'a'e F<sup>2</sup> | gestaqu'a'e F<sup>2</sup> 4 eius ... nomine om. F<sup>1</sup>, uertunt Graeci 10 imperatoris' F<sup>2</sup> 14 cum om. F<sup>1</sup> 20 Πάγλοι B. 38 21 bonis] quasi esset bonis senatoris, uertit Dorotheus BS. 38, 12, 4: ἡνίκα ἀπὸ δόγματος τῆς συγκλήτου καθίσταται κουράτωρ τῆς μελλούσης πιπράσκεσθαι τοῦ συγκλητικοῦ περιουσίας: at opus Anonymum B. 9, 7, 49 et B. 38, 12, 4 recte est πιπράσκομένης οὐσίας διὰ κουράτωρος uideaturque illud adsumptum ex D. 27, 10, 5 22 ex ante gesto] quasi esset ex te-

stamento, uertit Dorotheus BS. 38, 12, 4: μηδεμίαν ἐκ τεσταμέντου ἀγωγὴν ἀρμόζειν τῷ κουράτῳ: at ueram lectionem redditit Anonymus B. 38, 12, 4: οὐδεμίαν ἀγωγὴν ἐκ τῆς προγνωμένης πράξεως ἔχει ὁ περιγράψαι θελήσας τοὺς δανειστάς, cuius ueratio tertio loco B. 9, 7, 49 interpolata est ad Dorotheanam sic: οὐδεμίαν ἐκ διαθήκης βοηθειαν ἔχει ὁ περιγράψαι θελήσας τοὺς δανειστάς 34 ej) eo F<sup>2</sup> 36 quaecumqu'a'e F<sup>2</sup>

uel alienationem uel quemcumque contractum. quodcumque igitur fraudis causa factum est, uidetur his uerbis renocari, qualecumque fuerit: nam late ista uerba patent. siue ergo rem alienauit siue acceptilatione uel pacto aliquem liberavit,

- 2 IDEM libro septuagesimo tertio ad edictum. idem erit probandum: et si pignora [B. 9, 8, 2] E  
5  
liberet uel quem alium<sup>1</sup> in fraudem creditorum<sup>2</sup> praeponat
- 3 IDEM libro sexagesimo sexto ad edictum. uel ei praebuit exceptionem siue se [B. 9, 8, 3] E  
1 facit in fraudem creditorum, palam est || edictum locum habere. Gesta fraudationis causa 27  
accipere debemus non solum ea, quae contrahens gesserit aliquis, uerum etiam si forte  
data opera ad iudicium non adfuit uel item mori patiatur uel a debitore non petit, ut E  
2 tempore liberetur, aut usum fructum uel seruitutem amittit. Et qui aliquid fecit, ut (B)  
desinat habere quod habet, ad hoc edictum pertinet.
- 4 PAULUS libro sexagessimo octavo ad edictum. In fraudem facere uideri etiam [B. 9, 8, 4] E  
3 eum, qui non facit quod debet facere, intellegendum est, id est si non utatur seruitutibus:
- 5 GAIUS libro uicensimo sexto ad edictum prouinciale. sed et si rem suam pro [B. 9, 8, 5] E  
4 derelicto habuerit, ut quis eam suam faciat.
- 6 UPLIANUS libro sexagessimo sexto ad edictum. Quod autem, cum possit ali- [B. 9, 8, 6] E  
1 quid querere, non id agit, ut adquirat, ad hoc edictum non pertinet: pertinet enim edictum  
ad deminuentes patrimonium suum, non ad eos, qui id agunt, ne locupletentur. Unde si  
quis ideo condicioni non paret, ne committatur stipulatio, in ea condicione est, ne faciat E  
2 huic edicto locum. Proinde et qui repudiauit hereditatem uel legitimam uel testamente-  
riam, non est in ea causa, ut huic edicto locum faciat: noluit enim adquirere, non suum  
3 proprium patrimonium deminuit. Simili modo dicendum est et si filium suum emancipauit,  
4 ut suo arbitrio adeat hereditatem, cessare hoc edictum. Sed et illud probandum, si lega-  
5 tum repudiauit, cessare edictum, quod Iulianus quoque scribit. Si seruum suum herede-  
6 institutum alienauit, ut iussu emptoris adeat, si quidem in uenditione nulla fraus est, secundum  
in hereditate sit, cessat edictum, quia licuit ei etiam repudiare hereditatem: at si in ipse-  
serui alienatione fraus est, renocabitur, quemadmodum si eum in fraudem manumississet  
7 Apud Labeonem scriptum est eum, qui suum recipiat, nullam uideri fraudem facere, hoc  
est eum, qui quod sibi debetur receperat: eum enim, quem praeses<sup>3</sup> inuitum soluere cogat,  
impune non soluere iniquum esse: totum enim hoc edictum ad contractus pertinere, in  
quibus se praetor non interponit, ut puta pignora uenditionesque. Sciendum Iulianum  
scribere coequi iure ngs uti, ut, qui debitam pecuniam recepit ante, quam bona debitoris  
possideantur, quamvis sciens prudensque soluendo non esse recipiat, non timere hoc edictum= E  
8 sibi enim uigilauit. qui uero post bona possessa debitum suum recepit, hunc in portionem  
uocandum exaequandumque ceteris creditoribus: neque enim debuit praeripere ceteris post  
bona possessa, cum iam par condicio omnium creditorum facta esset. Hoc edictum eum  
coercet, qui sciens eum in fraudem creditorum hoc facere suscepit, quod in fraudem cre-  
ditorum fiebat: quare si quid in fraudem creditorum factum sit, si tamen is qui cepit igno-  
9 rauit, cessare uidentur uerba dicti. Praeterea illud sciendum est eum, qui consentientibus E  
10 creditoribus aliquid a fraudatore uel emit uel stipulatus est uel quid aliud contraxit, non  
uideri in fraudem creditorum fecisse: nemo enim uidetur fraudare eos, qui [D. 50, 17, 145]  
11 sciunt et consentiunt. Si quid cum pupillo gestum sit in fraudem creditorum, Labeo (D)  
ait omnimodo renocandum, si fraudati sint creditores, quia pupilli ignorantia, quae per  
aetatem contingit, non debet esse captiosa creditoribus et ipsi lucrosa: coequi iure utimur. E  
F(XYMOC)

<sup>1</sup> aliorum (Krueger)?    <sup>2</sup> creditorem?    <sup>3</sup> praetor (van de Water)?

5 liberetur' uel F<sup>2</sup> | uel quem alium ... praeponat] καν τινα τῶν ΔΑΝΕΙΣΤΩΝ προστίμησεν  
B (Anon.) 6 siue es se F<sup>2</sup> 10 uel item  
mori patiatur] ἡ γένεσθε τὰ ἀπό καταδίκης  
ἐκβιβαζόνται B 12 pertine'ret F<sup>2</sup> 14 fa-  
ciat F<sup>2</sup> 16 de're'licto F<sup>2</sup> | eam] eum F<sup>2</sup>

18 enim om. F<sup>2</sup> 22 causa 'a' ut F<sup>2</sup> 27 at) et F<sup>2</sup> 30 soluere] soluerit F<sup>2</sup> 31 inac-  
quum F<sup>2</sup> 34 prudensque F<sup>2</sup>, prodestque F<sup>2</sup>,  
om. XYMOC | non timere] non ut hemere F<sup>2</sup>  
38 hoc facere ... creditorum om. F<sup>2</sup> 39 quid] quis F<sup>2</sup> 42 fraude F

- 11 Simili modo dicimus et si cui donatum est, non esse quaeſrendum, an sciente eo, cui do- f. 276  
natum, gestum sit, sed hoc tantum, an fraudentur creditores: nec uidetur iniuria adſici is  
qui ignorauit, cum lucrum extorqueatur, non damnum infligatur. in hos tamen, qui igno-  
rantes ab eo qui soluendo non sit liberalitatem acceperunt, hactenus actio erit danda, qua-  
12 tenus locupletiores facti sunt, ultra non. Simili modo queritur, si seruus ab eo, qui sol- 5  
uendo non sit, ignorante domino ipse sciens rem acceperit, an dominus teneretur. et ait  
Labeo hactenus eum teneri, ut restituat quod ad se peruenit aut dumtaxat de peculio  
damnetur uel si quid in rem eius uersum est. eadem in filio familias probanda sunt. sed  
13 si dominus scit, suo nomine conuenietur. Item si necessarius heres legata praestiterit,  
deinde eius bona uenierint, Proculus ait, etiamsi ignorauerint legatarii, tamen utilem actio- 10  
14 nem dandam: quod nequaquam dubium est. Huius actionis annum computamus utilem,  
quo experiundi potestas fuit, ex die factae uenditionis.
- 7 PAULUS libro sexagensimo secundo ad edictum. Si debitor in fraudem credi- [B. 9, 8, 7] E  
torum minore pretio fundum scienti emptori uendiderit, deinde hi, quibus de renocando eo  
actio datur, eum petant, quaeſitum est, an pretium restituere debent. Proculus existimat 15  
omnimodo restituendum esse fundum, etiamsi pretium non soluatur: et rescriptum est se-  
cundum Proculi sententiam.
- 8 UENULEIUS SATURNINUS libro sexto interdictorum. Ex his colligi potest ne [B. 9, 8, 8] A  
quidem portionem emptori reddendam ex pretio: posse tamen dici eam rem apud arbitrum  
ex causa animaduertendam, ut, si nummi soluti in bonis exſtent, iubeat eos redi, quia ea 20  
ratione nemo fraudetur.
- 9 PAULUS libro sexagessimo secundo ad edictum. Is, qui a debitore, cuius bona [B. 9, 8, 9] E  
possessa<sup>1</sup> sunt, sciens rem emit, iterum alii bona fide ementi uendidit: quaeſitum est, an  
secundus emptor conueniri potest. sed uerior est Sabini sententia bona fide emptorem non  
teneri, quia dolus ei dumtaxat nocere debeat, qui eum admisit, quemadmodum diximus 25  
non teneri eum, si ab ipso debitore ignorans emerit: is autem, qui dolo malo emit, bona  
fide autem ementi uendidit, in solidum pretium rei, quod accepit<sup>2</sup>, tenebitur.
- 10 UPLIANUS libro septuagessimo tertio ad edictum. Ait praetor: 'Quae [B. 9, 8, 10. Ep. 17, 16] E  
Lucius Titius fraudandi causa sciente te in bonis, quibus de ea re<sup>3</sup> agitur, fecit: ea illis,  
si eo nomine, quo de agitur, actio ei ex edicto meo competere esseue oportet, ei<sup>4</sup>, si non 30  
plus quam annus est, cum de ea re, qua de agitur, experiundi potestas est, restitua. in-  
terdum causa cognita et si scientia non sit, in factum actionem permittam'. Ita de- [Ep.]  
num renocatur, quod fraudandorum creditorum causa factum est, si euentum fraus habuit,  
scilicet si hi creditores, quorum fraudandorum causa fecit, bona ipsius uendiderunt. cete-  
rum si illos dimisit, quorum fraudandorum causa fecit, et alios sortitus est, si quidem sim- 35  
pliciter dimissis prioribus, quos fraudare noluit, alios postea sortitus est, cessat renocatio:  
si autem horum pecunia, quos fraudare noluit, priores dimisit, quos fraudare noluit, Mar-  
cellus dicit renocationi locum fore. secundum hanc distinctionem et ab imperatore<sup>5</sup> Seuero  
et Antonino rescriptum est eoque iure utimur. Quod ait praetor 'scientie', sic accipimus  
F(XYMO C)

<sup>1</sup> non ins. (u. i.)   <sup>2</sup> quod accepit del. (Faber)   <sup>3</sup> ea re del. (edd.: cf. p. 562, 18)   <sup>4</sup> ea  
illi (sic R. Stephanus), si eo nomine, quo de agitur, actio ei ex edicto meo competit esseue  
oportet (Hal.)?   <sup>5</sup> ab imperatore (cf. ad p. 271, 25)?

3 indi'n'gatur F<sup>2</sup> 6 si'n't F<sup>2</sup> | tenere'n'tur  
F<sup>2</sup> | ait labeo hactenus] F<sup>2</sup>, ait labeo ait  
actenus F<sup>2</sup> 9 item 'si F<sup>2</sup> 13 creditore  
minorum F<sup>2</sup> 15 existima'n't F<sup>2</sup> 22 is qui  
a debitore cuius bona possessa (non ins.  
XYMO C) sunt sciens rem emit) ο ἐπὶ περι-  
γραφὴ τῶν δανειστῶν ἐν εἰδίκει ἀροπάκας B  
23 fide'm' ementi F<sup>2</sup> 24 uerius F<sup>2</sup> | sen-  
tencia'm' bona F<sup>2</sup> 27 fide'i autem F<sup>2</sup>  
28 qu'a'e F<sup>2</sup> 29 scientie te] excidiſſe tecum  
uidentur indicare Graeci: ὥστα τις διὰ βλάβην

ΔΑΝΕΙΣΤΩΝ εἰδότος σοῦ μετὰ σοῦ ἔπραξεν B et  
Epit.: similia commendauit Ad. Schmidt Pflicht-  
theilrechti p. 109: at probabilius idem uir doc-  
tus antea (Interd. p. 142) interdictum hoc no-  
mine minus accurate scriptum esse dixit. nec  
satis probe dicitur 'tecum in bonis fecit' pro  
eo quod est 'tecum gessit, quo bona deminueret',  
nec, si talia fuissent in edicto, interpretatio de  
itis taceret 30 'si' eo F<sup>2</sup> 37 priores] praes-  
taratores F<sup>2</sup> | fraudare's' noluit F<sup>2</sup> 38 ha'n'c  
F<sup>2</sup>

'te concio et fraudem participante': non enim si simpliciter scio illum creditores habere, hoc sufficit ad contendendum teneri eum in factum actione, sed si particeps fraudis est. f. 276'

8 Si quis particeps quidem fraudis non fuit, uerum tamen uendente debitore testato conuentus est a creditoribus, ne emeret, an in factum actione teneatur, si comparauerit? et magis 4 est, ut teneri debeat: non enim caret fraude, qui conuentus testato perseuerat. Alias autem 5 qui scit aliquem creditores habere, si cum eo contrahat simpliciter sine fraudis conscientia, 5 non uidetur hac actione teneri. Ait praetor 'ciente te', id est eo, qui conuenietur hac actione. quid ergo, si forte tutor pupilli scit, ipse pupillus ignorauit? uideamus, an actioni locus sit, ut scientia tutoris noceat: idem et in curatore furiosi et adulescentis. et putem hactenus iatis nocere conscientiam tutorum siue curatorum, quatenus quid ad eos peruenit. 10

6 Praeterea sciendum est posse quaeri, quod dicitur in fraudem creditorum alienatum reuocari posse, si idem sint creditores: et si unus creditor sit ex illis, qui fraudati sunt, siue solus tunc fuit siue, cum ceteris satisfactum est, hic solus remansit, probandum esse adhuc 7 actioni fore locum. Illud certe sufficit, et si unum scit creditorem fraudari, ceteros igno- 8 rauit, fore locum actioni<sup>1</sup>. Quid ergo, si ei, quem quis scit, satisfactum est? numquid 15 deficiat actio, quia qui supersunt, non sunt fraudati? et hoc puto probandum: non tamen si dicat aliquis: 'offer, quod debetur ei, quem scio creditorem', audiendus erit, ut actio- 9 nem eludat. Si fraudator heredem habuit et heredis bona uenierint, non est in bonis qui- 10 bus de agitur factum et ideo cessat haec actio. Si quid in fraudem creditorum fecerit filius, qui se poterat abstinere, et in integrum sit restitutus, quod se misuerat, uel si quis 20 fecit uoluntarius etiam<sup>2</sup> uel per actatem uel quam aliam causam iustum in integrum meruit restitucionem, dicendum erit utilem actionem competere<sup>3</sup>. idem et in seruo necessario. sane cum illa distinctione hoc admittendum esse Labeo scribit, ut, si quidem protinus bona uendiderunt creditores uel absentibus uel<sup>4</sup> paciscentibus creditoribus se necessarius miscuit, utriusque fraudis reuocetur, id est testatoris et ipsius: si uero passi sunt necessarium credi- 11 tores et quasi in creditum habuerunt nomen eius uel dulcitudine usurarum uel qua alia ratione secuti sunt<sup>5</sup>, dicendum est nihil reuocari ex his, quae testator alienauit. Si im- 12 pubes patri heres extiterit eiusque mortui bona ueneant, separatione impetrata utriusque 13 fraudis erit reuocanda, pupilli uel etiam tutoris, item curatoris<sup>6</sup>. Si, cum in diem deberetur, 14 fraudator praesens soluerit, dicendum erit in eo, quod sensi commodum in representatione, 15 in factum actioni locum fore: nam praetor fraudem intellegit etiam in tempore fieri. Si cui solutum quidem non fuerit, sed in uestu creditum pignus acceperit, hac actione tene- 16 bitur, ut est saepissime constitutum. Si, cum mulier fraudandorum creditorum [Ep. 17, 17 consilium inisset, marito suo eidemque debitori in fraudem creditorum acceptum debitum fecerit dotis constituendae causa, locum habet haec actio et per hanc omnis pecunia, quam 35 maritus debuerat, exigitur nec mulier de dote habet actionem: neque enim dos in fraudem creditorum constituenda est: et hoc certo certius est et saepissime constitutum. [Ep.] exitus autem actionis erit, ut stipulatio, quae accepta facta fuerat, ex integro interponatur. f. 277

**F(XYMOC)**

<sup>1</sup> fore locum actioni del.   <sup>2</sup> etiam] et item?   <sup>3</sup> tam de iis quae in fraudem creditorum fecit ipse quam de iis quae fecit testator similiae exciderunt   <sup>4</sup> uel] nec (u. i.)?   <sup>5</sup> et quasi in creditum abierunt (u. i.) nomen eius ... secuti (sunt del. Hal.)?   <sup>6</sup> item curatoris] idem Graeci: itemque patris?

2 actione'm' sed F<sup>2</sup>   3 particeps 'qu'o'idem frau' quidem F<sup>2</sup>   5 curet F<sup>2</sup>   7 hac] hoc F<sup>2</sup> | te om. F<sup>2</sup>   11 're'uocari F<sup>2</sup>   12 creditores] creditorem F<sup>2</sup>   15 qui's' scit F<sup>2</sup> 16 franda'n'ti F<sup>2</sup>   17 offer'r'o F<sup>2</sup>   18 non's' est F<sup>2</sup>   20 quod se] quod si F<sup>2</sup> | quis] quid deposit, deinde d deluit F<sup>2</sup>   21 etiam del. F<sup>2</sup> 24 uel absentibus uel paciscentibus creditoribus F<sup>2</sup>, uel paciscentibus creditoribus (del. absentibus) F<sup>2</sup> cum B: ei mēn εύθyc ἐπράθη παρὰ τῶν δανειστῶν τὰ πράγματα ἡ συμφω- nincántων αγtῶν ἐμμίζοι: nihilo minus aut del.

est uel paciscentibus aut scr. uel absentibus nec paciscentibus creditoribus, nam creditores si paciscantur cum necessario herede, nomen eius sequi appareat | necessari'b'us F<sup>2</sup> 26 ha- 27 buerunt] FYM', abierunt XM'O et sic Cu- iacius, abierit C | uel 'a' dulcitudine F<sup>2</sup> 27 qu'a'e F<sup>2</sup> 29 reuocando F<sup>2</sup> | diem] diem mihi F<sup>2</sup> 30 praeſe'n' F<sup>2</sup> | in eo quod] F<sup>2</sup>, quod 'in ea quod' F<sup>2</sup> 32 solutum] legatum F<sup>2</sup> 33 mulier 'in' fraudandorum F<sup>2</sup> 34 ac ma- rito'ceptum F<sup>2</sup> 35 omnes F<sup>2</sup> 36 dos] nos F<sup>2</sup> 38 que F

- 15 Per hanc actionem et usus fructus et huiusmodi stipulatio: 'in annos singulos dena dari  
 16 spondes?' exigi potest. Si debitorem meum et complurium creditorum consecutus essem  
 fagientem secum ferentem pecuniam et abstulisse ei id quod mihi debeatur<sup>1</sup>, placet  
 Iuliani sententia dicentis multum interesse, antequam in possessionem bonorum eius cre-  
 ditores mittantur, hoc factum sit an postea: si ante, cessare in factum actionem, si postea,<sup>5</sup>  
 17 huic locum fore. Si ex constitutione diuī Marci bona sint addicta alicui<sup>2</sup> libertatium con-  
 seruandarum causa, dicendum erit actionem cessare: ita enim succedunt, ut rata sint, quae  
 18 pater familiā gesserat. Annus huius in factum actionis computabitur ex die uenditionis  
 19 20 bonorum. Per hanc actionem res restituī debet cum sua scilicet causa. Et fructus, non  
 tantum qui percepti sunt, uerum etiam hi, qui percipi potuerunt a fraudatore, ueniant,<sup>10</sup>  
 sed cum aliquo modo, scilicet ut sumptus facti dederantur: nam arbitrio iudicis non prius  
 cogendus est rem restituere, quam si impensas necessarias consequatur: idemque erit  
 probandum et si quis alios sumptus ex uoluntate fideiuersorum creditorumque fecerit.  
 21 22 Partum quoque in hanc actionem uenire puto uerius esse. Praeterē generaliter sciendum  
 est ex hac actione restitutionem fieri oportere in pristinum statum, siue res fuerunt siue<sup>15</sup>  
 obligationes, ut perinde omnia reuocentur, ac si liberatio facta non esset. propter quod  
 etiam medii temporis commodum, quod quis consequeretur liberatione non facta, praestan-  
 dum erit, dum usurae non praestentur, si in stipulatum deductae non fuerunt, aut si<sup>3</sup> talis  
 23 contractus fuit, in quo usurae deberi potuerunt etiam non deductae. Si condicionalis fuit  
 obligatio, cum sua condicione, si in diem, cum sua die restauranda est. si tamen ea erat,<sup>20</sup>  
 cuius dies finitur, potest dici restitutionem intra id tempus posse postulari, quod tempus  
 24 supererat obligationi, non utique intra annum. Haec actio post annum de eo, quod ad  
 eum peruenit, aduersus quem actio mouetur, competit: iniquum enim praetor putauit in  
 lucro morari eum, qui lucrum sensit ex fraude: idcirco lucrum ei extorquendum putauit.  
 siue igitur ipse fraudator sit, ad quem peruenit, siue alius qui uis, competit actio in id<sup>25</sup>  
 25 quod ad eum peruenit doloue malo eius factum est, quo minus perueniret. Haec actio  
 heredi ceterisque successoribus competit: sed et in heredes similesque personas datur.
- 11 UENULEIUS SATURNINUS libro sexto interdictorum. Cassius actionem intro- [B. 9, 8, 11] \* A  
 duxit in id quod ad heredem peruenit. <sup>29</sup>
- 12 MARCELLUS libro octavo decimo digestorum. Si pater filio familias liberam [B. 9, 8, 12] E<sup>\*</sup>  
 peculii administrationem dederit, non uidetur ei et hoc concessisse; ut in fraudem credi-  
 torum alienaret: tales enim alienationem non habet. at si hoc quoque concessit filio pater,  
 ut uel in fraudem creditorum facere possit, uidebitur ipse fecisse et sufficient competentes  
 aduersus eum actiones. etenim filii creditorē etiam patris sunt creditorē, cum eius ge-  
 neric uidelicet habebunt actionem, ut his de peculio praestari necesse sit. <sup>35</sup>
- 13 PAULUS libro sexagessimo octavo ad edictum. Illud constat eum qui pignus [B. 9, 8, 13] Ef  
 tenet hac actione non teneri: suo enim iure et ut pignus, non rei seruandae causa possidet. f. 277'
- 14 UPLIANUS libro sexto disputationum. Hac in factum actione non solum do- [B. 9, 8, 14] S  
 minia reuocantur, uerum etiam actiones restaurantur. ea propter competit haec actio et  
 aduersus eos, qui res non<sup>4</sup> possident, ut restituant, et aduersus eos, quibus actio competit,<sup>40</sup>  
*F(XYMO)*

<sup>1</sup> debebatur (*ed.*)? <sup>2</sup> alicui *del.* (*similiter Huschke*) <sup>3</sup> aut si nisi (*Voorda*)? <sup>4</sup> non *del.* (*u. i.*)

1 dare *F*<sup>1</sup> 2 essem fugientem bis *F*<sup>2</sup>  
 4 iulianus *F*<sup>2</sup> | sententia m' dic. *F*<sup>1</sup> 7 suc-  
 cēdereunt *F*<sup>4</sup> 9 res *om.* *F*<sup>1</sup> 10 etiam  
*del.* *F*<sup>2</sup> 12 necessarius *F*<sup>1</sup> 13 si quis alios] *Y*<sup>2</sup>, si quis alius *FY·M*, si quos alios *X*  
*(superscr.* uel qui alius) *C*, si quos *O*: ὑπεξαι-  
 ρούνται ... τὰ ἐπ' ἀγροῖς (τοῖς καρποῖς) ἀναγ-  
 καία δαπανήμata καὶ τὰ κατὰ γνώμην τῶν ἔργυν-  
 τῶν ἢ τῶν δανειστῶν γενόμēna *B* 16 sc 'bi' *F*<sup>4</sup>  
 18 aut si ei μὴ τὸ συνάλλαγμα καὶ ἀνεπε-  
 ρώτητον ἀπαιτεῖ τόκον *B* | talis] tulis *F*<sup>2</sup>  
 19 fu'erit in *F*<sup>2</sup> 23 modetur *F*<sup>1</sup> 24 ex

*om. F*<sup>2</sup> 27 datur] *FX·YMC*, non datur *X*<sup>2</sup>,  
 datur al. non datur *O*: littera Pisana datur  
 sine negatione et ita legit Uacarius ... Bononienses legunt non datur' *glossa ad Uacarium*  
*apud Savignium hist.* 3, 754 28 sexto de in-  
 terdictorum *F*<sup>2</sup> 38 ha e'c *F*<sup>2</sup> 40 non pos-  
 sident ut restituant *F*, non possident ut resti-  
 tuant *X·Y*<sup>2</sup>, possident ut restituant *X·Y·MC*,  
*om. inter alia O*: οὐ παρούσα ἀγωγὴ καὶ δεσπο-  
 τεῖαν ἀπὸ τῶν νεμομένων ἀνακαλεῖται καὶ τοὺς  
 ἔχοντας ἀγωγὴν ἀπαιτεῖ ἐκχωρῆσαι *B* (*Anon.*)

- ut actione cedant. proinde si interposuerit quis personam Titii, ut ei fraudator res tradat, actione mandati cedere debet. ergo et si fraudator pro filia sua dotem dedisset sciente fraudari creditores, filia tenetur, ut cedat actione de dote aduersus maritum.
- 15 IULIANUS libro quadragensimo nono digestorum. Si quis, cum haberet Ti- [B. 9, 8, 15] S <sup>5</sup> tium creditorem et sciret se soluendo non esse, libertates dederit testamento, deinde di- missio Titio postea Sempronium creditorem habere cooperit et eodem testamento manente decesserit: libertates datae ratae esse debent, etsi hereditas soluendo non sit, quia, liber- <sup>10</sup> ~~tales~~ ~~tales~~  
tales ut rescindantur, utrumque in eorumdem persona exigimus et consilium et euentum et, si quidem creditor, cuius fraudandi consilium initum erat, non fraudatur, aduersus eum qui fraudatur consilium initum non est. libertates itaque ratae sunt,
- 16 PAULUS libro quinto responsorum PAPINIANI<sup>1</sup>. nisi priores pecunia posterio- [B. 9, 8, 16] \* <sup>5</sup> rum dimissi probentur.
- 17 IULIANUS libro quadragensimo nono digestorum. Omnes debitores, qui in [B. 9, 8, 17] ~~fraudem~~ <sup>5</sup> creditorum liberantur, per hanc actionem reuocantur in pristinam obligationem.
- 1 Lucius Titius cum haberet creditores, libertis suis isdemque filiis naturalibus uniuersa <sup>15</sup> ~~res~~ <sup>20</sup> suas tradidit. respondit: quamuis non proponatur consilium fraudandi habuisse, tamen qui creditores habere se scit et uniuersa bona sua alienauit, intellegendus est frandan- dorum creditorum consilium habuisse: ideoque et si filii eius ignorauerunt hanc mentem <sup>25</sup> patris sui fuisse, hac actione tenentur. Si uir uxori, cum creditores suos fraudare uellet, soluto matrimonio praesentem dotem reddidisset, quam statuto tempore reddere debuit, <sup>30</sup> ~~hac~~ <sup>35</sup> actione mulier tantum praestabit, quanti creditorum intererat dotem suo tempore reddi- nam praetor fraudem etiam in tempore fieri intellegit.
- 18 PAPINIANUS libro uicensimo sexto quaestionum. Etsi pignus uir uxori uel [B. 9, 8, 18] ~~uxor~~ <sup>5</sup> uiro remiserit, uerior sententia est nullam fieri donationem existimantium. quod sine dubio, si in fraudem creditorum fiat, actione utili reuocabitur<sup>2</sup>. idemque est et si quis <sup>20</sup> ~~debt~~ <sup>25</sup> debitor in fraudem creditorum pignus omiserit.
- 19 IDEM libro undecimo responsorum. Patrem, qui non exspectata morte sua [B. 9, 8, 19] ~~fideicommissum~~ <sup>5</sup> hereditatis maternaes filio soluto potestate restituit omissa ratione Falcidiae, plenam fidem ac debitam pietatem secutus exhibitionis, respondi non creditores fraudasse<sup>3</sup>.
- 20 CALLISTRATUS libro secundo quaestionum. Debitorem, qui ex senatus con- [B. 9, 8, 20] <sup>5</sup> sulto Trebelliano tota*fi* hereditatem restituit, placet non uideri in fraudem creditorum alie- <sup>10</sup> ~~nasse~~ <sup>15</sup> portionem, quam retinere potuisset, sed magis fideliter facere.
- 21 SCABUOLA libro primo responsorum. Debitor in fraudem creditoris cum nicio <sup>20</sup> ~~de finibus~~ <sup>25</sup> pignori dati fundi pactus est: quaesitum, an is, qui a creditore emit, de finibus <sup>30</sup> agere possit. respondit secundum ea quae proponerentur || non idcirco minus agere posse, <sup>35</sup> ~~et~~ <sup>40</sup> quod debitor ignorantie pactus esset.
- 22 IDEM libro quinto responsorum. Cum in uetus creditum unus creditor pignora <sup>20</sup> ~~acepisset~~ <sup>25</sup>, quaero, an in fraudem ceterorum creditorum factum nullius momenti esset. respondit creditorem non idcirco prohibendum a persecutione pignorum, quod, in uetus creditum ut obligaretur, pactus esset, nisi id in fraudem ceterorum creditorum factum sit <sup>40</sup> et ea uia iuris occurratur<sup>4</sup>, qua creditorum fraudes rescindi solent.
- 23 IDEM libro trigensimo secundo digestorum. Primo gradu scripti heredes cum [B. 8, 9, 23] A animaduerterent bona defuncti uix ad quartam partem aeris alieni sufficere, famae defuncti conseruandae gratia ex consensu creditorum auctoritate praesidis prouinciae secundum F(XYMOC)

<sup>1</sup> notat add. (Hal.: cf. D. 6, 2, 1, 16. 8, 1, 18) <sup>2</sup> etsi, si pignus uir uxori uel uxor uiro remiserit, uerior sententia est nullam fieri donationem existimantium, sine dubio, si in fra- <sup>3</sup> del creditorum fiat, actione utili reuocabitur? <sup>4</sup> non fraudasse creditores? <sup>5</sup> nisi fuit secutum esse exhibitionis respondi, non creditores fraudasse <sup>6</sup> curratur?

<sup>2</sup> filia] filius <sup>1</sup> | scienti <sup>2</sup> <sup>3</sup> maritum <sup>4</sup> om. <sup>5</sup> <sup>21</sup> praestauit <sup>2</sup> | reddit <sup>3</sup> <sup>23</sup> et si <sup>4</sup> <sup>22</sup> debitor] <sup>5</sup> <sup>26</sup> <sup>27</sup> <sup>28</sup> <sup>29</sup> ac] ad <sup>30</sup> <sup>31</sup> <sup>32</sup> <sup>33</sup> <sup>34</sup> <sup>35</sup> <sup>36</sup> <sup>37</sup> <sup>38</sup> <sup>39</sup> <sup>40</sup> <sup>41</sup> <sup>42</sup> <sup>43</sup> <sup>44</sup> <sup>45</sup> <sup>46</sup> <sup>47</sup> <sup>48</sup> <sup>49</sup> <sup>50</sup> <sup>51</sup> <sup>52</sup> <sup>53</sup> <sup>54</sup> <sup>55</sup> <sup>56</sup> <sup>57</sup> <sup>58</sup> <sup>59</sup> <sup>60</sup> <sup>61</sup> <sup>62</sup> <sup>63</sup> <sup>64</sup> <sup>65</sup> <sup>66</sup> <sup>67</sup> <sup>68</sup> <sup>69</sup> <sup>70</sup> <sup>71</sup> <sup>72</sup> <sup>73</sup> <sup>74</sup> <sup>75</sup> <sup>76</sup> <sup>77</sup> <sup>78</sup> <sup>79</sup> <sup>80</sup> <sup>81</sup> <sup>82</sup> <sup>83</sup> <sup>84</sup> <sup>85</sup> <sup>86</sup> <sup>87</sup> <sup>88</sup> <sup>89</sup> <sup>90</sup> <sup>91</sup> <sup>92</sup> <sup>93</sup> <sup>94</sup> <sup>95</sup> <sup>96</sup> <sup>97</sup> <sup>98</sup> <sup>99</sup> <sup>100</sup> <sup>101</sup> <sup>102</sup> <sup>103</sup> <sup>104</sup> <sup>105</sup> <sup>106</sup> <sup>107</sup> <sup>108</sup> <sup>109</sup> <sup>110</sup> <sup>111</sup> <sup>112</sup> <sup>113</sup> <sup>114</sup> <sup>115</sup> <sup>116</sup> <sup>117</sup> <sup>118</sup> <sup>119</sup> <sup>120</sup> <sup>121</sup> <sup>122</sup> <sup>123</sup> <sup>124</sup> <sup>125</sup> <sup>126</sup> <sup>127</sup> <sup>128</sup> <sup>129</sup> <sup>130</sup> <sup>131</sup> <sup>132</sup> <sup>133</sup> <sup>134</sup> <sup>135</sup> <sup>136</sup> <sup>137</sup> <sup>138</sup> <sup>139</sup> <sup>140</sup> <sup>141</sup> <sup>142</sup> <sup>143</sup> <sup>144</sup> <sup>145</sup> <sup>146</sup> <sup>147</sup> <sup>148</sup> <sup>149</sup> <sup>150</sup> <sup>151</sup> <sup>152</sup> <sup>153</sup> <sup>154</sup> <sup>155</sup> <sup>156</sup> <sup>157</sup> <sup>158</sup> <sup>159</sup> <sup>160</sup> <sup>161</sup> <sup>162</sup> <sup>163</sup> <sup>164</sup> <sup>165</sup> <sup>166</sup> <sup>167</sup> <sup>168</sup> <sup>169</sup> <sup>170</sup> <sup>171</sup> <sup>172</sup> <sup>173</sup> <sup>174</sup> <sup>175</sup> <sup>176</sup> <sup>177</sup> <sup>178</sup> <sup>179</sup> <sup>180</sup> <sup>181</sup> <sup>182</sup> <sup>183</sup> <sup>184</sup> <sup>185</sup> <sup>186</sup> <sup>187</sup> <sup>188</sup> <sup>189</sup> <sup>190</sup> <sup>191</sup> <sup>192</sup> <sup>193</sup> <sup>194</sup> <sup>195</sup> <sup>196</sup> <sup>197</sup> <sup>198</sup> <sup>199</sup> <sup>200</sup> <sup>201</sup> <sup>202</sup> <sup>203</sup> <sup>204</sup> <sup>205</sup> <sup>206</sup> <sup>207</sup> <sup>208</sup> <sup>209</sup> <sup>210</sup> <sup>211</sup> <sup>212</sup> <sup>213</sup> <sup>214</sup> <sup>215</sup> <sup>216</sup> <sup>217</sup> <sup>218</sup> <sup>219</sup> <sup>220</sup> <sup>221</sup> <sup>222</sup> <sup>223</sup> <sup>224</sup> <sup>225</sup> <sup>226</sup> <sup>227</sup> <sup>228</sup> <sup>229</sup> <sup>230</sup> <sup>231</sup> <sup>232</sup> <sup>233</sup> <sup>234</sup> <sup>235</sup> <sup>236</sup> <sup>237</sup> <sup>238</sup> <sup>239</sup> <sup>240</sup> <sup>241</sup> <sup>242</sup> <sup>243</sup> <sup>244</sup> <sup>245</sup> <sup>246</sup> <sup>247</sup> <sup>248</sup> <sup>249</sup> <sup>250</sup> <sup>251</sup> <sup>252</sup> <sup>253</sup> <sup>254</sup> <sup>255</sup> <sup>256</sup> <sup>257</sup> <sup>258</sup> <sup>259</sup> <sup>260</sup> <sup>261</sup> <sup>262</sup> <sup>263</sup> <sup>264</sup> <sup>265</sup> <sup>266</sup> <sup>267</sup> <sup>268</sup> <sup>269</sup> <sup>270</sup> <sup>271</sup> <sup>272</sup> <sup>273</sup> <sup>274</sup> <sup>275</sup> <sup>276</sup> <sup>277</sup> <sup>278</sup> <sup>279</sup> <sup>280</sup> <sup>281</sup> <sup>282</sup> <sup>283</sup> <sup>284</sup> <sup>285</sup> <sup>286</sup> <sup>287</sup> <sup>288</sup> <sup>289</sup> <sup>290</sup> <sup>291</sup> <sup>292</sup> <sup>293</sup> <sup>294</sup> <sup>295</sup> <sup>296</sup> <sup>297</sup> <sup>298</sup> <sup>299</sup> <sup>300</sup> <sup>301</sup> <sup>302</sup> <sup>303</sup> <sup>304</sup> <sup>305</sup> <sup>306</sup> <sup>307</sup> <sup>308</sup> <sup>309</sup> <sup>310</sup> <sup>311</sup> <sup>312</sup> <sup>313</sup> <sup>314</sup> <sup>315</sup> <sup>316</sup> <sup>317</sup> <sup>318</sup> <sup>319</sup> <sup>320</sup> <sup>321</sup> <sup>322</sup> <sup>323</sup> <sup>324</sup> <sup>325</sup> <sup>326</sup> <sup>327</sup> <sup>328</sup> <sup>329</sup> <sup>330</sup> <sup>331</sup> <sup>332</sup> <sup>333</sup> <sup>334</sup> <sup>335</sup> <sup>336</sup> <sup>337</sup> <sup>338</sup> <sup>339</sup> <sup>340</sup> <sup>341</sup> <sup>342</sup> <sup>343</sup> <sup>344</sup> <sup>345</sup> <sup>346</sup> <sup>347</sup> <sup>348</sup> <sup>349</sup> <sup>350</sup> <sup>351</sup> <sup>352</sup> <sup>353</sup> <sup>354</sup> <sup>355</sup> <sup>356</sup> <sup>357</sup> <sup>358</sup> <sup>359</sup> <sup>360</sup> <sup>361</sup> <sup>362</sup> <sup>363</sup> <sup>364</sup> <sup>365</sup> <sup>366</sup> <sup>367</sup> <sup>368</sup> <sup>369</sup> <sup>370</sup> <sup>371</sup> <sup>372</sup> <sup>373</sup> <sup>374</sup> <sup>375</sup> <sup>376</sup> <sup>377</sup> <sup>378</sup> <sup>379</sup> <sup>380</sup> <sup>381</sup> <sup>382</sup> <sup>383</sup> <sup>384</sup> <sup>385</sup> <sup>386</sup> <sup>387</sup> <sup>388</sup> <sup>389</sup> <sup>390</sup> <sup>391</sup> <sup>392</sup> <sup>393</sup> <sup>394</sup> <sup>395</sup> <sup>396</sup> <sup>397</sup> <sup>398</sup> <sup>399</sup> <sup>400</sup> <sup>401</sup> <sup>402</sup> <sup>403</sup> <sup>404</sup> <sup>405</sup> <sup>406</sup> <sup>407</sup> <sup>408</sup> <sup>409</sup> <sup>410</sup> <sup>411</sup> <sup>412</sup> <sup>413</sup> <sup>414</sup> <sup>415</sup> <sup>416</sup> <sup>417</sup> <sup>418</sup> <sup>419</sup> <sup>420</sup> <sup>421</sup> <sup>422</sup> <sup>423</sup> <sup>424</sup> <sup>425</sup> <sup>426</sup> <sup>427</sup> <sup>428</sup> <sup>429</sup> <sup>430</sup> <sup>431</sup> <sup>432</sup> <sup>433</sup> <sup>434</sup> <sup>435</sup> <sup>436</sup> <sup>437</sup> <sup>438</sup> <sup>439</sup> <sup>440</sup> <sup>441</sup> <sup>442</sup> <sup>443</sup> <sup>444</sup> <sup>445</sup> <sup>446</sup> <sup>447</sup> <sup>448</sup> <sup>449</sup> <sup>450</sup> <sup>451</sup> <sup>452</sup> <sup>453</sup> <sup>454</sup> <sup>455</sup> <sup>456</sup> <sup>457</sup> <sup>458</sup> <sup>459</sup> <sup>460</sup> <sup>461</sup> <sup>462</sup> <sup>463</sup> <sup>464</sup> <sup>465</sup> <sup>466</sup> <sup>467</sup> <sup>468</sup> <sup>469</sup> <sup>470</sup> <sup>471</sup> <sup>472</sup> <sup>473</sup> <sup>474</sup> <sup>475</sup> <sup>476</sup> <sup>477</sup> <sup>478</sup> <sup>479</sup> <sup>480</sup> <sup>481</sup> <sup>482</sup> <sup>483</sup> <sup>484</sup> <sup>485</sup> <sup>486</sup> <sup>487</sup> <sup>488</sup> <sup>489</sup> <sup>490</sup> <sup>491</sup> <sup>492</sup> <sup>493</sup> <sup>494</sup> <sup>495</sup> <sup>496</sup> <sup>497</sup> <sup>498</sup> <sup>499</sup> <sup>500</sup> <sup>501</sup> <sup>502</sup> <sup>503</sup> <sup>504</sup> <sup>505</sup> <sup>506</sup> <sup>507</sup> <sup>508</sup> <sup>509</sup> <sup>510</sup> <sup>511</sup> <sup>512</sup> <sup>513</sup> <sup>514</sup> <sup>515</sup> <sup>516</sup> <sup>517</sup> <sup>518</sup> <sup>519</sup> <sup>520</sup> <sup>521</sup> <sup>522</sup> <sup>523</sup> <sup>524</sup> <sup>525</sup> <sup>526</sup> <sup>527</sup> <sup>528</sup> <sup>529</sup> <sup>530</sup> <sup>531</sup> <sup>532</sup> <sup>533</sup> <sup>534</sup> <sup>535</sup> <sup>536</sup> <sup>537</sup> <sup>538</sup> <sup>539</sup> <sup>540</sup> <sup>541</sup> <sup>542</sup> <sup>543</sup> <sup>544</sup> <sup>545</sup> <sup>546</sup> <sup>547</sup> <sup>548</sup> <sup>549</sup> <sup>550</sup> <sup>551</sup> <sup>552</sup> <sup>553</sup> <sup>554</sup> <sup>555</sup> <sup>556</sup> <sup>557</sup> <sup>558</sup> <sup>559</sup> <sup>560</sup> <sup>561</sup> <sup>562</sup> <sup>563</sup> <sup>564</sup> <sup>565</sup> <sup>566</sup> <sup>567</sup> <sup>568</sup> <sup>569</sup> <sup>570</sup> <sup>571</sup> <sup>572</sup> <sup>573</sup> <sup>574</sup> <sup>575</sup> <sup>576</sup> <sup>577</sup> <sup>578</sup> <sup>579</sup> <sup>580</sup> <sup>581</sup> <sup>582</sup> <sup>583</sup> <sup>584</sup> <sup>585</sup> <sup>586</sup> <sup>587</sup> <sup>588</sup> <sup>589</sup> <sup>590</sup> <sup>591</sup> <sup>592</sup> <sup>593</sup> <sup>594</sup> <sup>595</sup> <sup>596</sup> <sup>597</sup> <sup>598</sup> <sup>599</sup> <sup>600</sup> <sup>601</sup> <sup>602</sup> <sup>603</sup> <sup>604</sup> <sup>605</sup> <sup>606</sup> <sup>607</sup> <sup>608</sup> <sup>609</sup> <sup>610</sup> <sup>611</sup> <sup>612</sup> <sup>613</sup> <sup>614</sup> <sup>615</sup> <sup>616</sup> <sup>617</sup> <sup>618</sup> <sup>619</sup> <sup>620</sup> <sup>621</sup> <sup>622</sup> <sup>623</sup> <sup>624</sup> <sup>625</sup> <sup>626</sup> <sup>627</sup> <sup>628</sup> <sup>629</sup> <sup>630</sup> <sup>631</sup> <sup>632</sup> <sup>633</sup> <sup>634</sup> <sup>635</sup> <sup>636</sup> <sup>637</sup> <sup>638</sup> <sup>639</sup> <sup>640</sup> <sup>641</sup> <sup>642</sup> <sup>643</sup> <sup>644</sup> <sup>645</sup> <sup>646</sup> <sup>647</sup> <sup>648</sup> <sup>649</sup> <sup>650</sup> <sup>651</sup> <sup>652</sup> <sup>653</sup> <sup>654</sup> <sup>655</sup> <sup>656</sup> <sup>657</sup> <sup>658</sup> <sup>659</sup> <sup>660</sup> <sup>661</sup> <sup>662</sup> <sup>663</sup> <sup>664</sup> <sup>665</sup> <sup>666</sup> <sup>667</sup> <sup>668</sup> <sup>669</sup> <sup>670</sup> <sup>671</sup> <sup>672</sup> <sup>673</sup> <sup>674</sup> <sup>675</sup> <sup>676</sup> <sup>677</sup> <sup>678</sup> <sup>679</sup> <sup>680</sup> <sup>681</sup> <sup>682</sup> <sup>683</sup> <sup>684</sup> <sup>685</sup> <sup>686</sup> <sup>687</sup> <sup>688</sup> <sup>689</sup> <sup>690</sup> <sup>691</sup> <sup>692</sup> <sup>693</sup> <sup>694</sup> <sup>695</sup> <sup>696</sup> <sup>697</sup> <sup>698</sup> <sup>699</sup> <sup>700</sup> <sup>701</sup> <sup>702</sup> <sup>703</sup> <sup>704</sup> <sup>705</sup> <sup>706</sup> <sup>707</sup> <sup>708</sup> <sup>709</sup> <sup>710</sup> <sup>711</sup> <sup>712</sup> <sup>713</sup> <sup>714</sup> <sup>715</sup> <sup>716</sup> <sup>717</sup> <sup>718</sup> <sup>719</sup> <sup>720</sup> <sup>721</sup> <sup>722</sup> <sup>723</sup> <sup>724</sup> <sup>725</sup> <sup>726</sup> <sup>727</sup> <sup>728</sup> <sup>729</sup> <sup>730</sup> <sup>731</sup> <sup>732</sup> <sup>733</sup> <sup>734</sup> <sup>735</sup> <sup>736</sup> <sup>737</sup> <sup>738</sup> <sup>739</sup> <sup>740</sup> <sup>741</sup> <sup>742</sup> <sup>743</sup> <sup>744</sup> <sup>745</sup> <sup>746</sup> <sup>747</sup> <sup>748</sup> <sup>749</sup> <sup>750</sup> <sup>751</sup> <sup>752</sup> <sup>753</sup> <sup>754</sup> <sup>755</sup> <sup>756</sup> <sup>757</sup> <sup>758</sup> <sup>759</sup> <sup>760</sup> <sup>761</sup> <sup>762</sup> <sup>763</sup> <sup>764</sup> <sup>765</sup> <sup>766</sup> <sup>767</sup> <sup>768</sup> <sup>769</sup> <sup>770</sup> <sup>771</sup> <sup>772</sup> <sup>773</sup> <sup>774</sup> <sup>775</sup> <sup>776</sup> <sup>777</sup> <sup>778</sup> <sup>779</sup> <sup>780</sup> <sup>781</sup> <sup>782</sup> <sup>783</sup> <sup>784</sup> <sup>785</sup> <sup>786</sup> <sup>787</sup> <sup>788</sup> <sup>789</sup> <sup>790</sup> <sup>791</sup> <sup>792</sup> <sup>793</sup> <sup>794</sup> <sup>795</sup> <sup>796</sup> <sup>797</sup> <sup>798</sup> <sup>799</sup> <sup>800</sup> <sup>801</sup> <sup>802</sup> <sup>803</sup> <sup>804</sup> <sup>805</sup> <sup>806</sup> <sup>807</sup> <sup>808</sup> <sup>809</sup> <sup>810</sup> <sup>811</sup> <sup>812</sup> <sup>813</sup> <sup>814</sup> <sup>815</sup> <sup>816</sup> <sup>817</sup> <sup>818</sup> <sup>819</sup> <sup>820</sup> <sup>821</sup> <sup>822</sup> <sup>823</sup> <sup>824</sup> <sup>825</sup> <sup>826</sup> <sup>827</sup> <sup>828</sup> <sup>829</sup> <sup>830</sup> <sup>831</sup> <sup>832</sup> <sup>833</sup> <sup>834</sup> <sup>835</sup> <sup>836</sup> <sup>837</sup> <sup>838</sup> <sup>839</sup> <sup>840</sup> <sup>841</sup> <sup>842</sup> <sup>843</sup> <sup>844</sup> <sup>845</sup> <sup>846</sup> <sup>847</sup> <sup>848</sup> <sup>849</sup> <sup>850</sup> <sup>851</sup> <sup>852</sup> <sup>853</sup> <sup>854</sup> <sup>855</sup> <sup>856</sup> <sup>857</sup> <sup>858</sup> <sup>859</sup> <sup>860</sup> <sup>861</sup> <sup>862</sup> <sup>863</sup> <sup>864</sup> <sup>865</sup> <sup>866</sup> <sup>867</sup> <sup>868</sup> <sup>869</sup> <sup>870</sup> <sup>871</sup> <sup>872</sup> <sup>873</sup> <sup>874</sup> <sup>875</sup> <sup>876</sup> <sup>877</sup> <sup>878</sup> <sup>879</sup> <sup>880</sup> <sup>881</sup> <sup>882</sup> <sup>883</sup> <sup>884</sup> <sup>885</sup> <sup>886</sup> <sup>887</sup> <sup>888</sup> <sup>889</sup> <sup>890</sup> <sup>891</sup> <sup>892</sup> <sup>893</sup> <sup>894</sup> <sup>895</sup> <sup>896</sup> <sup>897</sup> <sup>898</sup> <sup>899</sup> <sup>900</sup> <sup>901</sup> <sup>902</sup> <sup>903</sup> <sup>904</sup> <sup>905</sup> <sup>906</sup> <sup>907</sup> <sup>908</sup> <sup>909</sup> <sup>910</sup> <sup>911</sup> <sup>912</sup> <sup>913</sup> <sup>914</sup> <sup>915</sup> <sup>916</sup> <sup>917</sup> <sup>918</sup> <sup>919</sup> <sup>920</sup> <sup>921</sup> <sup>922</sup> <sup>923</sup> <sup>924</sup> <sup>925</sup> <sup>926</sup> <sup>927</sup> <sup>928</sup> <sup>929</sup> <sup>930</sup> <sup>931</sup> <sup>932</sup> <sup>933</sup> <sup>934</sup> <sup>935</sup> <sup>936</sup> <sup>937</sup> <sup>938</sup> <sup>939</sup> <sup>940</sup> <sup>941</sup> <sup>942</sup> <sup>943</sup> <sup>944</sup> <sup>945</sup> <sup>946</sup> <sup>947</sup> <sup>948</sup> <sup>949</sup> <sup>950</sup> <sup>951</sup> <sup>952</sup> <sup>953</sup> <sup>954</sup> <sup>955</sup> <sup>956</sup> <sup>957</sup> <sup>958</sup> <sup>959</sup> <sup>960</sup> <sup>961</sup> <sup>962</sup> <sup>963</sup> <sup>964</sup> <sup>965</sup> <sup>966</sup> <sup>967</sup> <sup>968</sup> <sup>969</sup> <sup>970</sup> <sup>971</sup> <sup>972</sup> <sup>973</sup> <sup>974</sup> <sup>975</sup> <sup>976</sup> <sup>977</sup> <sup>978</sup> <sup>979</sup> <sup>980</sup> <sup>981</sup> <sup>982</sup> <sup>983</sup> <sup>984</sup> <sup>985</sup> <sup>986</sup> <sup>987</sup> <sup>988</sup> <sup>989</sup> <sup>990</sup> <sup>991</sup> <sup>992</sup> <sup>993</sup> <sup>994</sup> <sup>995</sup> <sup>996</sup> <sup>997</sup> <sup>998</sup> <sup>999</sup> <sup>1000</sup>

ationem ea condicione adierunt hereditatem, ut, creditoribus dumtaxat partem praesquaesitum est, an manumissi testamento et libertates et alimenta consequi possint. dit libertates quidem, si in fraudem creditorum datae non essent, competere, legata i soluendo hereditas non esset, non deberi.

**M** libro singulari quaestionum publice tractatarum. Pupillus patri heres [B. 9, 8, 24 A et uni creditorum soluit: mox abstinuit hereditate paterna: bona patris ueneunt: quod accepit creditor renocandum sit, ne melioris condicione sit quam ceteri creditan distinguimus, per gratificationem acceperit an non, ut, si per gratificationem tu-reuocetur ad eandem portionem, quam ceteri creditores fuerint laturi: sin uero xegerit, ceteri creditores neglexerint exactiōnem, interea res deterior facta sit, uel 10 tate uel<sup>1</sup> subductis rebus mobilibus uel rebus soli ad irritum perductis, id quod ac-creditor renocari nullo pacto potest<sup>2</sup>, quoniam alii creditores suaē neglegentiae um ferre debeant. quid ergo, si, cum in eo essent<sup>3</sup>, ut bona debitoria mei uenirent, t mihi pecuniam, an actione renocari ea possit a me? an distinguendum est, is it mihi an ego illi extorserim inuito et, si extorserim inuito, renocetur, si non extor-15 non renocetur? sed uigilami, meliorem meam condicione feci, ius ciuile uigilan-criptum est: ideoque non renocatur id quod percepi.

**N**ULEIUS libro sexto interdictorum. Si fraudator fideiussori suo scienti [B. 9, 8, 25 A im tulerit, si et reus non ignorauerit, uterque tenebitur, si minus, is qui scierit. si ille, cui acceptum factum est, soluendo non sit, uidendum est, an in reum, etiam si 20 scierit, actio danda sit, quia ex donatione capit. contra si reo scienti acceptum latum siusser quoque, si et ipse scierit, tenebitur: si uero ignorauerit, numquid non aequa-25 n eum dari debeat, quoniam magis detrimentum non patitur, quam lucrum faciat? bus autem reis par utriusque causa est. Si a socero fraudatore sciens gener accepit tenebitur hac actione et, si restituerit eam, desinit dotem habere: nec quicquam 25 patae diuortio facto restitutur Labeo ait, quia haec actio rei restituenda gratia, tensae nomine daretur ideoque absoluī solet reus, si restituerit. sed si priusquam res cum eo experientur, reddiderit filiae dotem iudicio dotis nomine conuentus, minus eum hac actione teneri Labeo ait nec ullum regressum habiturum ad mulierem: 30 si sine iudice, uidendum, an ulla repetitio || competit ei. quod si is ignorauerit, filia f. 278' scierit, tenebitur filia: si uero uterque scierit, uterque tenebitur. at si neuter scierit, existimant nihilo minus in filiam dandam actionem, quia intellegitur quasi ex do-35 b, aliiquid ad eam peruenisse, aut certe cauere eam debere, quod consecuta fuerit itutaram: in maritum autem, qui ignorauerit, non dandam actionem, non magis in creditorem, qui a fraudatore quod ei deberetur acceperit, cum is indotatum ux-35 iucturus non fuerit. Item si extraneus filiae familiae nomine fraudandi causa dotem tenebitur maritus, si scierit: aequa mulier: nec minus et pater, si non ignorauerit, caneat, si ad se dos peruenierit, restitui eam. Si procurator ignorantie domino, cum debitorem eius<sup>4</sup> fraudandi cepisse consilium, iussit seruo ab eo accipere, hac actione nebitur, non dominus. Non solum autem ipsam rem alienatam restitui oportet, sed 40 tus, qui alienationis tempore terrae cohaerent, quia in bonis fraudatoris fuerunt, os, qui post inchoatum iudicium recepti<sup>5</sup> sint: medio autem tempore perceptos in MOC)

Iel. <sup>2</sup> possit? <sup>3</sup> esset (Hal.)? <sup>4</sup> idem Graeci: eius del. <sup>5</sup> percepti (Krueger)?

itor'es'ibus F<sup>1</sup> 2 possi'n't F<sup>2</sup> 3 le- 29 hac c' act. F<sup>1</sup> | nec ullum seq.] καὶ διδούς  
ero] legatario F<sup>1</sup> 5 patri's heres F<sup>2</sup> pit] a deleuit, mox restituit F<sup>1</sup> 9 latu- 30 οὐκ ἀναπάττει τὴν γυναικα, εἰ μη ἀκούσιως  
F<sup>1</sup>, laturis sin F<sup>1</sup> 11 mouilibus F 31 at] ut F<sup>1</sup>  
tient'ur soluerit F<sup>1</sup> 14 m'e'hi F<sup>1</sup> | 34 in 'se' maritum F<sup>2</sup> 35 creditores F<sup>1</sup> |  
m'reu. F<sup>1</sup> 15 et] F<sup>1</sup>, ut F<sup>2</sup> 16 uigi- 37 pater set si F<sup>1</sup> 39 hac  
nel. F<sup>2</sup> | faci F<sup>1</sup> 17 ideo'quo'que F<sup>2</sup> 38 in 'se' tenebitur non dominus om. F<sup>1</sup>,  
euitur F<sup>1</sup> 21 scienti] YMOC, sciente 41 coherent F 42 post 'qu'  
22 tenebitur F<sup>1</sup> | sequ'a'e F<sup>2</sup> 24 ac- it F<sup>2</sup> inchoatum F<sup>2</sup>

restitutionem non uenire. item partum ancillae per fraudem alienatae medio tempore editum in restitutionem non uenire, quia in bonis non fuerit. Proculus ait, si mulier post alienationem conceperit et antequam ageretur, pepererit, nullam esse dubitationem, quin partus restitui non debeat: si uero, cum alienaretur, praegnas fuerit, posse dici partum quoque restitui oportere. Fructus autem fundo cohaesisse non satius intellegere se Labeo ait, utrum dumtaxat qui maturi an etiam qui immaturi fuerint, praetor significet: ceterum etiam si de his senserit, qui maturi fuerint, nihilo magis possessionem restitui oportere. nam cum fundus alienaretur, quod ad eum fructusque eius attineret, unam quandam rem fuisse, id est fundum, cuius omnis generis alienationem fructus<sup>1</sup> sequi: nec eum, qui hiberno habuerit fundum centum, si sub tempus messis uindemiae fructus eius vendere possit decem, idcirco duas res, id est fundum centum et fructus decem eum<sup>2</sup> habere intellegendum, sed unam, id est fundum centum<sup>3</sup>, sicut is quoque unam rem haberet, qui separatim solum sedium vendere possit. Haec actio etiam in ipsum fraudatorem datur, licet Mela non putabat in fraudatorem eam dandam, quia nulla actio in eum ex ante gesto post bonorum uenditionem daretur et iniquum esset actionem dari in eum, cui bona ablata essent. si uero quaedam disperdidisset, si nulla<sup>4</sup> ratione reciperari possent, nihilo minus actio in eum dabitur et praetor non tam emolumentum actionis intueri uidetur in eo, qui exutus est bonis, quam poenam.

F(XYMOC)

<sup>1</sup> cuius alienationem omnis generis fructus (Oosterdyk)?   <sup>2</sup> eum del.   <sup>3</sup> et decem ins. (add.)  
<sup>4</sup> si uero quae disperdidisset nulla?

5 oportere utrum dumtaxat fructus F<sup>2</sup>   tulla F<sup>2</sup>   15 esset] estet F<sup>2</sup>   16 uero] uero  
 7 nihilo magis] FY<sup>2</sup>O, nichilominus XY<sup>2</sup>MC   F<sup>2</sup> | ratione] F<sup>2</sup>, restitutione F<sup>2</sup> | reciperari F<sup>2</sup>  
 8 fundus] fundum F<sup>2</sup> | fructus quoque F<sup>2</sup>   17 tam] tantum F<sup>2</sup> | qui om. F<sup>2</sup>  
 10 meassis F<sup>2</sup>   13 editum F<sup>2</sup>   14 nulla]